

# ASPECTE ALE APLICĂRII REFORMEI AGRARE DIN 1921, ÎN PLASA BEIUȘ, JUDEȚUL BIHOR

de  
BLAGA MIHOC

Reforma agrară în plasa Beiuș<sup>1</sup>, județul Bihor, a avut ca obiect aproape în exclusivitate proprietățile Episcopiei greco-catolice din Oradea (Domeniul episcopesc), din care majoritatea constau în „masive păduroase”<sup>2</sup>. Acestea vor fi expropriate pînă la limita prevăzută de lege

<sup>1</sup> Plasa Beiuș, cu o suprafață de 200 979 jugăre cadastrale (1 157 km<sup>2</sup>), avînd 48 341 locuitori (40 355 români, 6 848 maghiari, 55 germani, 833 evrei, 250 alte naționalități) era alcătuită în 1921 din următoarele localități:

Albești	Feneriș	Pocola	Șoimi
Beiuș	Ferice	Poienii de Jos	Șoimuș-Petreasa
Beiușele	Finiș	Poienii de Sus	Șuncuiuș
Belejeni	Fiziș	Prisaca	Talpe
Borz	Forău	Răbăgani	Tărcaia
Budureasa	Hidiș	Remetea	Tărcăița
Buntești	Ioaniș	Roșia	Teleac
Burda	Josani-Gurbești	Saca	Totoreni
Căbești	Lelești	Săucani	Țigănești
Cărbunari	Meziad	Săliște de Beiuș	Uileac de Beiuș
Coșdeni	Mierag	Săliște de Pomezău	Ursad
Cresuia	Mizieș	Săud	Urviș
Curățele	Negru	Sânicolaul de Beiuș	Vălanii de Beiuș
Delani	Nimuiești	Sănmartin de Beiuș	
Drăgoteni	Pietrani	Sohodol-Lazuri	
Dumbrăvița de Codru	Pociovești	Șebiș	

(*Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite* de C. Martinovici, N. Istrati, Cluj, Institutul de carte grafice „Ardealul” 1922, p. 12.)

<sup>2</sup> După dr. Iacob Radu (*Istoria diecezei Române unite a Orăzii Mari, scrisă cu prilejul aniversării de 150 de ani de la înființarea aceleia 1777—1927*, Oradea, 1932, p. 59). Episcopia greco-catolică din Oradea deținea „un domeniu episcopesc”, a cărui suprafață totală „era de 136 000 iugăre cadastrale, din care cam 2 000 iugăre loc arabil de rea calitate, clasa a IV-a, a V-a, 30—40 iugăre vie și livadă de pomi, iar restul codri seculari de brad și fag, pășuni de munte și păduri de deal”. Aurel Tripon (*Monografia almanah a Crișanei, județul Bihor*. Tipografia Diecezană Oradea, 1936, p. 201), arată, în schimb, că „înainte de expropriere Episcopia avea 102 000 iugăre, care avere o parte a rămas în Ungaria, iar altă parte a fost expropriată, astfel că azi (în 1936, n.n.) are: 170 iugăre cadastrale pămînt arabil, 3 000 iugăre pădure, 100 iugăre vie...”. O „situație” alcătuită la 15 iunie 1936 de către administratorul domeniului episcopesc, arată, referitor la averea episcopiei că „procedura exproprierii a început în luna mai 1922 și pînă în octombrie a ace-luiași an a trecut peste toate moșiile; așa că din totalul moșiilor avute de Episco-pie, în mai 1922 (139 547 iugăre cadastrale), la 31 decembrie 1922 i s-a lăsat ex-

sau aproape de aceasta și distribuite în special ca păduri și pășuni comunale. Se poate, deci, afirma că aplicarea reformei agrare, conform legislației din 1919—1921<sup>3</sup> cu cele două laturi ale ei — exproprierea și

clusiv 1015 iugăre cadastrale, căci restul de 138 532 iugăre cadastrale a fost expropriat... La 31 decembrie 1923 valoarea totală a moșiilor expropriate a fost de 42 510 416 lei (în rente) (prețul de despăgubire oferit de stat și eşalonat, conform legii, în rente anuale n.n.)<sup>4</sup>. În pământurile rămase episcopiei intrau 750 iugăre cadastrale pădure, 100 iugăre arător, „iar restul (965 iugăre, n.n.) intravilane, grădini, vie, și Stîna (de Vale), stațiune climaterică“. Pământurile Episcopiei greco-catolice se întindeau în hotarele următoarele localități:

1. Beiuș (intravilan arător, pomărie, pepinieră, vie, moară de apă, fabrică de spirt)
2. Belejeni (pădure)
3. Beiușele (fînaț, pășune și pădure)
4. Borz (arător, pășune, pădure)
5. Brădet (fînaț, pădure)
6. Budureasa (pădure, pășune, fînaț)
7. Buntești (pădure)
8. Burda (fînaț, pășune, pădure)
9. Căbești (arător, fînaț, pășune, pădure)
10. Cucuceni (fînaț, pășune, pădure)
11. Chișcău (pepinieră, arător, fînaț, pășune, pădure)
12. Cociuba de Sus (fînaț, pădure)
13. Curățele (pepinieră, pășune și pădure)
14. Cresuia (arător, fînaț, pășune, pădure)
15. Cusuiuș (fînaț, pășune, pădure)
16. Drăgoteni (pădure)
17. Dumbrăvani (pășune)
18. Ferice (arător, fînaț, pășune, pădure)
19. Finiș (pepinieră, fînaț, pășune, pădure)
20. Fiziș (pădure)
21. Forău (arător, pășune, pădure)
22. Ginta (arător)
23. Gurani (intravilan, pepinieră, fînaț, pădure)
51. Șuncuiș (arător, pepinieră, fînaț, pășune, pădure)
53. Tărcăița (arător, fînaț, pășune, pădure)
54. Totoreni (pădure)
55. Tigănești (pășune)
56. Uileac de Beiuș (grădină, arător, pășune, pădure)
24. Gurbești (arător, pășune, pădure)
25. Hinchiriș (pepinieră, arător, fînaț, pășune, pădure)
26. Holod (arător, pășune, fînaț)
27. Ivăniș (arător, pășune, pădure)
28. Lazuri de Beiuș (arător, fînaț, pădure)
29. Lelești (pășune, pădure)
30. Măgura (pășune, pădure)
31. Mierag (pădure)
32. Meziad (fînaț, pășune, pădure)
33. Mezieș (pășune)
34. Mociar (pășune, arător)
35. Negru (arător, pășune)
36. Nimăiești (pășune, cărămidărie)
37. Pietroasa (pășune, pădure)
38. Pociovești (pășune)
39. Poienii de Sus (fînaț, pășune, pădure)
40. Remetea (arător, pășune)
41. Rogoz (arător, pășune)
42. Roția (pepinieră, arător, fînaț, pășune, pădure)
43. Sinmartin (arător, pășune)
44. Săud (pădure)
45. Săliște de Beiuș (pășune)
46. Sohodol Lazuri (arător, fînaț, pășune, pădure)
47. Sudrigiu (arător, pășune, pădure)
48. Șebiș (grădină, pășune, pădure)
49. Șoimi (pășune, pădure)
50. Șoimuș-Petreasa (pășune, pădure)
57. Urviș (pepinieră, arător, fînaț, pădure, pășune)
58. Valea Neagră de Jos (arător, pășune, pădure)
59. Valea Neagră de Sus (pășune, pădure)
60. Vintere (arător, pășune, pădure, moară, carieră de piatră)

(Arhivele Statului Oradea, *Fond Domeniul Episcopesc Român Unit*, Dosar 43, filele 1—2; Dosar 234, fila 11.

<sup>3</sup> De la bun început legile de reformă agrară din România au fost comentate, în mod pozitiv, de presa din străinătate, în special de cea franceză și americană,

improprietărirea s-au limitat în final la constituirea unor pășuni și păduri comunale pentru localitățile plasei Beiuș, cazurile de atribuire a unor locuri de casă sau terenuri de cultură fiind, precum vom vedea, destul de rare. Operațiile de efectuare a exproprierii și improprietării au decurs, ca de altfel în întreaga țară, destul de greu<sup>4</sup>, ele întinzându-se pe o perioadă de câțiva ani. Prezentarea lor în detalii, pentru fiecare localitate a plasei pe care o analizăm, ar cauza, pe lângă o extindere prea mare a dimensiunii lucrării de față și o îngreunare a urmăririi derulării faptelor. De aceea ne vom opri mai mult la localitățile mai mari, unde lucrările de aplicare a reformei agrare au generat neînțelegeri și complicații datorită în special nemulțumirii țăranilor îndreptățiți la impro-

care au apreciat mai ales spiritul de imparțialitate ale legiuitorilor. Așa de exemplu, „New-York Tribune“, vorbind despre legile din iunie 1922 și despre prefacerile economice din România de atunci, arăta următoarele: „După ce și-a realizat unirea visată de veacuri, România procedează la probleme de reconstrucție și consolidare, dintre care cea mai importantă e împărțirea pământului... Realizarea acestei reforme înseamnă o revoluție pașnică în viața națiunii române“. Moșierii de naționalitate maghiară care au părăsit România și care, ca deținători de proprietăți funciare în Transilvania fuseseră expropriați, au criticat, în anii următori, aplicarea exproprierii în Transilvania, considerînd-o confiscare, și au inițiat, prin intermediul guvernului din Ungaria, chemarea în judecată a guvernului român în fața forurilor internaționale. În schimb, contele Mihály Károlyi, fostul șef de guvern maghiar din 1918, bun cunoscător al situației materiale a țăranimii din Bihor în preajma primului război mondial, intervint în 1927 de un corespondent al periodicului „Adevărul“ s-a declarat de acord cu procedura guvernului român de-a expropria moșiile marilor proprietari și de a improprietări pe țărani. „S-a făcut foarte bine că s-a luat pământul din mîna magnaților și s-a dat țăranilor. Nu știu dacă s-au făcut nedreptățiți cu improprietărirea, știu că Ungaria reacționară acuză România de a fi favorizat pe țăranii români în paguba țăranilor unguri. Nu sunt în curent. Eu, însă, cer dreptate pentru toți, pentru țăranul ungur ca și pentru cel român. Dacă sunt țărani unguri care n-au fost improprietăriți numai pentru că sunt unguri, s-a comis o nedreptate. Dar dacă ar fi vorba să aleg între țăranul român și magnatul ungur, prefer ca țăranul să fie acela care să aibă pământ, iar nu magnatul ungur“, spunea Karoly în acel interviu. Avînd în această chestiune o atitudine cu adevărat democratică fostul șef de guvern susținea exproprierea marilor magnați din Transilvania, fără nici o despăgubire. „Cît privește pe magnați, repet și aici: România a făcut bine expropriindu-i și împărțind moșiile la țărani“ spunea el. „Ea nu trebuie să le acorde indemnizația ce reclamă“ (*Tribuna*, 1921, nr. 22, 3 noiembrie, p. 1; 1927, nr. 45, 6 noiembrie, p. 2).

<sup>4</sup> Datorită faptului că pînă la 1 decembrie 1923 în întreg Bihorul fuseseră improprietăriți abia 1 313 îndreptățiți, consilierul agricol N. Fătu a declarat, în fața autorităților locale de stat următoarele: „Dacă timp de un an s-au improprietărit abia 1 313 îndreptățiți, atunci pentru ca să se improprietească și restul de 59 358 de îndreptățiți (din cei 60 671 cîți erau, n.n.) dacă va merge tot așa improprietărirea va trebui să treacă 45 de ani pînă ce vor primi cu toții pământ“ (*Tribuna*, 1923, nr. 49, 9 decembrie, p. 2).

prietărire, punctînd, pe baza materialelor arhivistice, mai ales cu date statistice, efectuarea exproprierii și repartizării pămîntului și în localitățile unde procedura a decurs mai simplu, fără complicații.

În localitatea Beiuș, bunăoară, și bineînțeles în „hotarul agricol” al acesteia, aplicarea reformei agrare a avut ca obiect acordarea unor locuri de casă din pămînturile expropriate de la două instituții locale și de la cîțiva particulari, și respectiv împrumutarea unor îndreptății din oraș sau din cîteva comune limitrofe cu teren de cultură, cît și constituirea unor terenuri obștești (pentru școală, biserică, etc.) din pămînturile expropriate Episcopiei greco-catolice, din hotarul agricol al Beiușului. În vederea împrumutării cu locuri de casă a locuitorilor îndreptății din orașul Beiuș (conform articolului 14 din legea din 1921)<sup>5</sup> au fost expropriate următoarele suprafețe: 45 iugăre 1142 stînjeni, întabulate pe Miklo Alexandru și Ștefan Antal<sup>6</sup> și în momentul exproprierii aflate în posesiunea (fără întabulare, dar prin vînzare-cumpărare) unui număr de 21 de locuitori din comuna Târcaia, situată la cca 4 km sud-est de Beiuș; 13 iugăre 382 stînjeni, dintr-o „moșie” de 22 iugăre 323 stînjeni, aparținînd în coposesiune Băncii de parcelare<sup>7</sup> și unor persoane particulare din Beiuș; 94 iugăre 1318 stînjeni aparținînd primăriei orașului Beiuș<sup>8</sup>; 5 iugăre 212 stînjeni aparținînd aceleiași bănci și unor particulari din Târcaia și Beiuș.

Pămîntul expropriat de la Miklo Alexandru și Ștefan Antal (45 iugăre 1142 stînjeni) aflat în partea de est a orașului (pe locul actualelor cartiere de lîngă gară și unitatea militară) se compunea din 45 iugăre

<sup>5</sup> În articolul 14 din Legea pentru reforma agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, din 30 iulie 1921, se arăta următoarele: „Pentru rezolvarea problemei locuințelor se va trece la o expropriere succesivă și asupra altor terenuri... cum sunt: pădurile statului, pășuni, păduri comunale pînă la strictul necesar animalelor comunei, intravilanle din centre miniere, comune rurale sau urbane, industriale și balneare care stau, de la promulgarea legii, nezidite 5 ani, fără a fi sădite cu pomi sau vii” (C. Hamangiu, *Codul general al României, Legi uzuale*, vol. IX—X, Editura „Universul”, Alcalay E.C., p. 736).

<sup>6</sup> Exproprieria celor 45 iugăre 1142 stînjeni s-a făcut prin următoarele hotărîri și decizii: nr. 234/15 iunie și 235/8 iulie 1926, ale Comisiei de ocol pentru expropriere Beiuș; nr. 71/24 octombrie 1930, a Comisiei județene de expropriere Bihor; nr. 1/28 ianuarie 1932, a Curții de Apel din Oradea (Arhivele Statului Oradea, *Fond Consilieratul Agricol Bihor* (C.A.B.), Dosar 48 A, fila 1).

<sup>7</sup> Exproprieria celor 13 iugăre 382 stînjeni s-a făcut prin următoarele hotărîri și decizii: nr. 82/11 ianuarie 1923, a Comisiei de ocol Beiuș; nr. 51/26 martie 1923, a Comisiei județene Bihor; nr. 848/5 octombrie 1925 a Comitetului Agrar. Hotărîrea 51. din 26 martie 1925, a Comisiei județene, scutea de expropriere, din cele 13 iugăre 382 de stînjeni declarate expropriate de Comisia de ocol Beiuș, o suprafață de 5 iugăre 463 stînjeni.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond Judecătoria Mixtă Beiuș*, (J.M.B.), Dosar 2, filele 1, 5, 6).

<sup>8</sup> Exproprieria celor 94 iugăre 1318 stînjeni s-a făcut prin următoarele hotărîri și decizii: nr. 67/1922, a Comisiei de ocol Beiuș; nr. 23/31 ianuarie 1923, a Comisiei județene Bihor; nr. 891/5 decembrie 1924, a Comitetului Agrar din București;

(Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 48 A, filele 3, 8).

303 stînjeni arabil (evaluat la 600 de lei iugărul) și 839 stînjeni neproductiv (evaluat la același preț ca cel arabil). Din întreaga suprafață 26 iugăre 62 stînjeni (14 ha 9495 m<sup>2</sup>) au fost distribuite ca locuri de casă unui număr de 144 îndreptățiți<sup>9</sup>. (Vezi Anexe, 1), în parcele de diferite mărimi, 11 iugăre 1142 stînjeni au fost rezervate ca străzi, drumuri și teren pentru amenajarea unor parcuri, 7 iugăre 1538 stînjeni „rezervate pentru Ministerul Apărării Naționale”, în vederea construirii unor căzărmi. Cei 144 de îndreptățiți împroprietăriți urmau să plătească, începînd abia cu 1 ianuarie 1935, statului român (data debitării), în rate anuale, (anuitați) suma totală de 298 990 lei (2 lei p m). Cei 21 de țărani din Târcaia, care cumpăraseră, cum am arătat, cele 45 iugăre 1142 stînjeni de la Miklo Alexandru și Ștefan Antal, deși obținuseră dreptul de folosință a suprafeței expropriate „pentru caz de utilitate publică”, pînă la 1 ianuarie 1935, pentru a întîrzia mersul împroprietăririi refuzaseră să prezinte certificate de cetățenie română, necesare pentru a putea ridica de la stat prețul de despăgubire. Îndeplinirea formalităților privind acel teren nu erau desăvîrșite nici la 20 septembrie 1941, cînd 5 din cei 21 „beneficiari” ai prețului de despăgubire nu trimiseseră la forurile în drept certificatele pentru ridicarea sumelor cuvenite<sup>11</sup>.

În componența celor 5 iugăre 212 stînjeni expropriate, cum am văzut, de la „Banca de parcelare” și de la cîțiva particulari, intrau trei parcele mai mici după cum urmează: 1 iugăr 789 stînjeni arător și intravilan, intabulat în momentul exproprierii pe Elisabeta Halasz și Vasile Benedek; 719 stînjeni intravilan, intabulat pe Francisc H. Miklo, 3 iugăre 304 stînjeni arător și intravilan, intabulat pe numele Băncii de parcelare<sup>12</sup>.

Pămîntul expropriat de la Primăria orașului Beiuș, (94 iugăre 1318 stînjeni) era alcătuit din 77 iugăre 323 stînjeni arabil, (evaluat la început la 750 lei iugărul), 13 iugăre 277 stînjeni finețe (evaluat la 800 lei iugărul) și 4 iugăre 718 stînjeni neproductiv (evaluat la 15 lei iugărul)<sup>13</sup>. Din întreaga suprafață expropriată de la primărie au fost desti-

<sup>9</sup> Încurajați de exproprierea pămînturilor lui Ștefan Antal îndreptățiții din Beiuș au cerut exproprierea proprietății lui Ladislau și Gabriela Vegsö (79 iugăre 971 stînjeni), pe care proprietarii le arendaseră în întregime ani de-a rîndul, și a intravilanului Casinei Române din Beiuș (626 stînjeni). Cererea lor a fost, însă, refuzată.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 74, filele 27, 36).

<sup>10</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 49, filele 55—56.

<sup>11</sup> *Ibidem*, Dosar 48 A, fila 19.

<sup>12</sup> De la bancă s-au mai expropriat și 20 ha 130 m<sup>2</sup> de pășune, cota parte ce-i revenea din pășunea urbană la orașului. Parcela de 3 iugăre 304 stînjeni a fost evaluată la prețul de 3 200 lei iugărul.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dosar 49 A, fila 5).

<sup>13</sup> După expropriere primăria a mai păstrat o suprafață de 37 iugăre, 77 stînjeni scutită de expropriere și alcătuită din 1 337 stînjeni arător, 9 iugăre 1 202 stînjeni pășune, 8 iugăre 1 351 stînjeni vie, 620 stînjeni pomet și 17 iugăre 367 stînjeni neproductiv.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dosar 48 A, filele 10—12).

nate pentru locuri de casă, abia în 1931, doar 22 iugăre 323 stînjeni (evaluat mai tîrziu la 3 000 lei iugărul) restul devenind rezervă de stat. În perioada 1931—1934 această suprafață va fi arendată fie unor particulari, fie unor instituții obștești<sup>14</sup>, după care va fi distribuită ca locuri de casă (9 iugăre 408 stînjeni), unui număr de 51 îndreptățiți (Vezi Anexe, 2), teren pentru străzi și parcuri (4 iugăre 961 stînjeni), pentru Școala normală din Beiuș (3 iugăre 1269 stînjeni), internatul ortodox (1 iugăr 128 stînjeni) cimitir (1 iugăr 1180 stînjeni) și teren de sport (1 iugăr 1177 stînjeni)<sup>15</sup>.

Îndreptățiții cărora li s-au atribuit cele 9 iugăre 408 stînjeni (5 ha 3 153 m<sup>2</sup>) au cerut Regiunii Agricole Beiuș să facă demersuri pentru reducerea prețului plătit statului pentru locurile de casă atribuite. De aceea, la 20 august 1934 agronomul regional din Beiuș cerea Serviciului Agricol Oradea reducerea prețului pentru locurile de casă amintite, de la 2 lei pe m<sup>2</sup> la 1,50 lei. „Un preț mai mare de 1,50 lei la m.p. nu se poate fixa, scria agronomul din Beiuș în adresa către Serviciul Agricol, deoarece terenul este apăsător, reclamînd mari lucrări de canalizare, drenare”<sup>16</sup>. Într-adevăr, în urma acestei intervenții, pentru locurile primite cei 51 de împrumutăriți vor fi debitați doar cu 1,50 lei pe m<sup>2</sup>. Împrumutărirea definitivă cu locuri de casă s-a făcut efectiv în 11 iunie 1934. În acea zi a avut loc darea în posesiune a tuturor celor 195 locuri de case (144 îndreptățiți, împrumutăriți cum am văzut pe pămîntul expropriat de la Miklo Alexandru și Ștefan Antal, și 51 împrumutăriți pe cel expropriat de la primăria orașului) parcelate de inginerul operator Iosif Deneș<sup>17</sup>. Noii proprietari au primit ordin de la primărie să treacă la „grabnica împrumutare a loturilor“, pe care, după ce vechii proprietari vor ridica recolta din acel an agricol, vor putea începe construcția de

<sup>14</sup> În 1931 cele 22 iugăre 323 stînjeni erau folosite în arendă (la prețul anual de 165 lei iugărul), de diferite instituții sau persoane după cum urmează: Zaha Gheorghe, 1 iugăr 1 017 stînjeni; Primăria Orașului Beiuș, 2 iugăre 440 stînjeni; Internatul Ortodox, 1 iugăr 126 stînjeni; Școala normală din Beiuș, 12 iugăre 567 stînjeni; Biserica ortodoxă din Beiuș, 1 iugăr 390 stînjeni; Biserica greco-catolică din Beiuș, 800 stînjeni; Benedek Vasile din Târcaia, 2 iugăre; Teren ocupat de drumuri, 1 iugăr 183 stînjeni. În 1934, aceeași suprafață apare arendată la același preț pe iugăr: Primăriei (2 iugăre 440 stînjeni), Internatului ortodox (1 iugăr, 228 stînjeni), Bisericii ortodoxe (1 iugăr 390 stînjeni) și greco-catolică (800 stînjeni), Clubului sportiv beiușan „Aurora“ (1 iugăr 1 177 stînjeni) și Școlii normale din Beiuș (15 iugăre) 488 stînjeni).

(Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dosar 48 A, filele 28—34).

<sup>15</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dosar 48 A, fila 40.

<sup>16</sup> *Ibidem*, fila 38.

<sup>17</sup> Tabelul cu numele celor care solicitau a fi împrumutăriți cu locuri de casă în orașul Beiuș a fost întocmit încă din martie 1925 și după unele rectificări s-a procedat la întocmirea planului de parcelare a pămîntului destinat ca locuri de casă, urmînd ca punerea în posesiune să se facă, începînd cu loturile din zona gării, unde „un nou cartier cu străzi și parcuri frumoase e în perspectivă să se ridice acolo“ (*Beiușul*, nr. 30, 26 iulie 1925, p. 5).

locuințe. Primăria a dispus ca din terenul „pentru străzi și parcuri“ (4 iugăre 961 stînjeni), în partea de est a orașului (în spre comuna Mizieș) să se rezerve o suprafață de 3 iugăre pentru „un parc careu și o piață“. De asemenea, a mai hotărît, din intenția „armonizării edilitare“, ca în Parcul Șaguna (azi Parcul Pionierilor) să se construiască „numai case în stil românesc, gen vilă“, permițînd ca în alte zone ale orașului împroprietăriții să fie autorizați a construi case și mai modeste<sup>18</sup>.

În hotarul propriu-zis al orașului Beiuș, Episcopiei greco-catolice i s-a expropriat, inițial, o suprafață de 689 iugăre 970 stînjeni<sup>19</sup>. Din aceasta, însă, la 27 mai 1928, prin hotărîrea nr. 320, Comitetul Agrar a scutit de expropriere 79 iugăre 989 stînjeni (arător 20 iugăre 759 stînjeni, pomet 57 iugăre, neproductiv 2 iugăre 230 stînjeni)<sup>20</sup>. Suprafața de 609 iugăre 981 stînjeni rămasă definitiv expropriată (evaluată la un preț total de despăgubire de 1 276 053 lei<sup>21</sup>), se împărțea, după folosință, în: arabil 450 iugăre 831 stînjeni, (evaluat, prin expropriere, la 2500 lei iugărul), finețe 1 iugăr 414 stînjeni (evaluată la 2800 lei iugărul), pășune 153 iugăre 1062 stînjeni (evaluată cu 1000 lei iugărul) și neproductiv 4 iugăre 274 stînjeni (evaluat tot cu 1000 lei iugărul)<sup>22</sup>. Ea a fost atribuită, cu excepția terenului neproductiv, în cea mai mare parte, după necesități, localităților Beiuș, Delani, Feneriș, Finiș, Fiziș, Pietrani, Pocola și Sînmartinul de Beiuș, constituindu-se și un „disponibil“ (rezervă) de pășune (11 iugăre 1112 stînjeni) folosit de comuna Sînmartin contra unei arende de 1171 lei, și altul pentru drumuri de acces (3 iugăre 1280 stînjeni)<sup>23</sup>. Pămîntul repartizat comunelor amintite a fost destinat fie pentru constituirea pășunilor comunale și a loturilor de interes obștesc, fie pentru împroprietărirea îndreptățirilor. Constatăm, astfel, că din suprafața de 262 iugăre 446 stînjeni repartizată orașului Beiuș, 193 iugăre 85 stînjeni au fost destinate împroprietării a 108 îndreptățiți (Vezi Anexe, 3), 13 iugăre 822 stînjeni au constituit pășunea orașului, iar 55 iugăre 1139 stînjeni s-au destinat constituirii loturilor de

<sup>18</sup> *Gazeta de vest*, 1934 nr. 1231, 15 iunie, p. 5.

<sup>19</sup> Exproprierea celor 689 iugăre 970 stînjeni s-a făcut prin următoarele hotărîri și decizii: nr. 21/10 iunie 1922, a Comisiei de ocol Beiuș; nr. 217/1922 și nr. 221/1923, ale Comisiei județene Bihor; nr. 849/1925, a Comitetului Agrar; nr. 884/1927 a, Curții de Apel Oradea. Lucrările de parcelare, efectuate mai tîrziu, vor determina cu exactitate întinderea suprafeței expropriate. În Beiuș Episcopia greco-catolică a păstrat și după expropriere cîteva „intrevilane rurale și casele de pe dinsele“, precum și o fabrică de spirt, înființată la 1906, o moară de apă cu 3 pietre, întemeiată la 1786, dar i se expropriază „dreptul de vamă și de moară“ păstrat din vechime.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 48, filele 1, 4—5, Dosar 74, fila 32).

<sup>20</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.* Dosar 48, fila 255.

<sup>21</sup> *Ibidem*.

<sup>22</sup> *Ibidem*.

<sup>23</sup> *Ibidem*, fila 206.

„interes general”<sup>24</sup>; din cea repartizată comunei Delani, de 30 iugăre, s-a constituit în exclusivitate pășunea comună (împroprietărirea definitivă a comunei cu această pășune a avut loc în 1932, iar prețul total al acesteia a fost de 35 100 lei); din cea repartizată comunei Feneriș, de 17 iugăre 1490 stînjeni, s-au constituit „loturi de interese obștești” (pentru învățători, pentru școală, pentru biserică); cea repartizată comunei Feniș de 42 iugăre 802 stînjeni s-a atribuit unui număr total de 101 îndreptățiți, români și maghiari (Vezi Anexe, 4); cea atribuită satului Fiziș, de 25 iugăre 349 stînjeni, s-a împărțit între 38 de îndreptățiți<sup>25</sup> (Vezi Anexe, 5); cea atribuită comunei Mizieș, de 11 iugăre 1 461 stînjeni, s-a repartizat o parte unui număr de 37 îndreptățiți (30 iugăre), (Vezi Anexe, 6) și o altă parte pentru constituirea pășunii comunale (67 iugăre 1481 stînjeni) și a loturilor de interes obștesc (14 iugăre); cea repartizată comunei Pietrani, de 34 iugăre 1 181 stînjeni, s-a împărțit unui număr de 42 îndreptățiți (Vezi Anexe, 7); cea dată comunei Pocola, de 16 iugăre 1492 stînjeni, s-a destinat în exclusivitate constituirii loturilor de interes obștesc și, în sfîrșit, cea dată localității Sănmartinul de Beiuș, de 48 iugăre 674 stînjeni, s-a repartizat ca pășune comună (40 iugăre) și pentru constituirea loturilor de interes obștesc (8 iugăre 674 stînjeni)<sup>26</sup>. Inițial aceste pămînturi au fost date în arendă forțată noilor proprietari urmînd ca treptat să se fixeze, după măsurați precise, „debitarea” definitivă. La început, așa cum preciza Consilierul agricol al județului Bihor, într-o adresă din iunie 1928 către agronomul Regiunii Agricole Beiuș, la baza calculului anuităților pe aceste locuri „s-a luat suma de 2500 lei pe iugăr, cu toate că la unele categorii de pămînt prețul de expropriere era mai mare”. Revenirea la „creșterea diferențiată” a anuităților arendei forțate și apoi a plății pentru terenul atribuit definitiv, a stîrnit vii proteste în rîndul celor împroprietăriți cu

<sup>24</sup> În 1928 din „loturile de interese generale” s-au arendat (cu 108 lei iugărul anual) următoarele suprafețe: 6 iugăre, ca sesie ortodoxă, lui Cristea Nicolae din Sănmartinul de Beiuș, 27 iugăre 574 stînjeni, ca șesie parohială greco-catolică lui Dr. Valer Hetcou din Beiuș; 2 iugăre rezervă pentru canton C.F.R., șefului de gară I. Mărăscu; 2 iugăre teren pentru pepiniera Serviciului Silvic, inginerului Boeriu din Beiuș; 2 iugăre teren pentru pepiniera Serviciului tehnic, situat în Pocola, lui Iosif Moruț; și, în sfîrșit, 1 iugăr rezervă pentru cantonul șoselei publice, tot în Pocola, lui Ioan Găvruta, din aceeași localitate.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dosar 48, fila 49).

<sup>25</sup> Agronomul din Beiuș, Gheorghe Radovan a tergiversat punerea în posesiune a îndreptățiților din Fiziș, și numai intervenția acestora la Consilieratul agricol Bihor, din 8 aprilie 1925, va determina împroprietărirea efectivă pe cele 25 iugăre 349 stînjeni.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dosar 68, fila 23).

<sup>26</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dosar 48, fila 206.



pământ în hotarul orașului Beiuș<sup>27</sup>. De asemenea, de la expropriere, pronunțată încă în iunie 1922, pînă în 1928 locuitorii orașului Beiuș au folosit în arendă o suprafață (220 iugăre) mai mare decît cea atribuită lor prin împrîrietărea definitivă (193 iugăre 85 stînji). Pe lîngă aceasta, Comisia de ocol Beiuș a hotărît, la 12 octombrie 1928, să excludă de la dreptul de arendare (împrîrietărea) pe cei ce nu au domiciliul în localitate și pe cei care înainte de reformă n-au folosit terenul respectiv. Restrîngînd, astfel, spre nemulțumirea îndreptățiților, suprafața ce era dată beiușenilor pentru arendă forțată (și apoi pentru împrîrietărea definitivă) autoritățile au obținut o rezervă de aproximativ 22 de iugăre, pe care au arendat-o, la prețuri mari, ca pășune locuitorilor din Sănmartinul de Beiuș<sup>28</sup>. În schimb, din confuzie (?) „percepția din Beiuș”, așa cum la unison locuitorii din Sănmartin și Beiuș îl informau, la 6 august 1929, pe agronomul din Beiuș, „încasează arendă de la 13 locuitori... excluși... (de la împrîrietărea, n.n.) și încasează și de la locuitorii din Sănmartin tot după acest teren”<sup>29</sup>. Astfel, dacă la 1928 în hotarul orașului Beiuș, primiseră pământ un număr de 102 îndreptățiți (220 iugăre), în 1929 numărul acestora va scădea la 90, iar suprafața arendată la 191 iugăre 1200 stînji. O puternică nemulțumire a stîrnit împrîrietărea în rîndul locuitorilor din Pietrani. Deși, cum am precizat, în acea localitate au fost împrîrietăriți, în mod definitiv, doar 42 de țărani, numărul îndreptățiților era cu mult mai mare decît în alte comune<sup>30</sup>. Astfel, în tabelul cu îndreptățiți la împrîrietărea în Pietrani, întocmit de autorități la 13 martie 1922, figurează 132 de persoane, cu menționarea numelui, averii și categoriei la care au fost incluși<sup>31</sup>. Cu ocazia judecării tabelului de către Comisia de ocol din Beiuș, la 11 mai 1922, s-a procedat, însă, la o masivă, „epurare”, stîrnind nemulțumirea celor în cauză. Trei delegați din partea acestora, Stanciu Vasile, Stanciu Ilie și Ardelean Tănăsie, prezenți la ședința Comisiei de ocol, din 24 noiembrie 1922, unde s-a hotărît împrîrietărea îndreptățiților din

<sup>27</sup> Inspecția pe care a efectuat-o în județul Bihor în primele zile ale lunii august 1922, deputatul Alexandru Lapedatu constată că comisiile de expropriere și-au încheiat lucrările, dar în problema împrîrietării în satele din plasa Beiuș, există multe anomalii. Sînt localități care n-au primit pășune de fel, în timp ce altele posedă suprafețe de două ori mai mari decît cele necesare; exista în unele locuri pășuni rezervate pentru reîmpăduriri, în timp ce săteni din apropiere n-au unde să-și pască vitele. „După trei ani de făgăduieli neîmplinite, constata Alexandru Lapedatu, sătenii și-au pierdut cu drept cuvînt încrederea, iar agenții fără scrupule și simț de răspundere, alimentează și excită și azi, cu vorbe mincinoase, această firească neîncredere, căutînd să-i convingă că tot ce se face pentru expropriere și împrîrietărea e numai înșelătorie” (*Beiușul*, 1922, nr. 31, 13 august, p. 2).

<sup>28</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.* Dosar 48, fila 53.

<sup>29</sup> *Ibidem*.

<sup>30</sup> În Pietrani existau, în preajma reformei agrare, „149 fumuri (case, n.n.) și 180 capi de familie”. Comuna avea 97 iugăre 509 stînji pășune urbarială, 3 iugăre pășune comunală și 111 iugăre 513 stînji pădure urbarială.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 5, fila 2).

<sup>31</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 16, filele 7—12, 146—150.

Pietrani, rămași pe listă, vor cere cu insistență, să li se dea „ca pășune locurile numite «Ciuceasca» și «Cădărescu» din hotarul (comunei) Ivăniș, pe care le-au folosit în arendă din bătrâni pînă în anul 1919”. Mai cer „pășunea de munte (ce) o folosesc din bătrâni împreună cu comuna Vălani (pe), muntele «Raia», din hotarul comunei Budureasa. Ca pădure comunală cer să li se dea pădurea din hotarul comunei Uileac (de Beiuș), locurile așa numite «Dealul Vărariei» sau «Dealul Cireșului». Ca pămînt arător cer să li se dea cele 60 iugăre pe care le au în arendă forțată, din hotarul comunei Beiuș. Dacă aceasta nu este posibil cer să fie colonizați în hotarul comunei, Batăr și Giriș<sup>32</sup>. Comisia de ocol, însă, „a rămas” deocamdată la împroprietărirea doar a 42 de îndreptățiți din cei 132, cu o suprafață de 34 iugăre 1 181 stînjani teren arător, parcelat în 28 de loturi tip și 14 loturi de completare<sup>33</sup>.

Cereri similare au adresat Comisiei de ocol pentru expropriere și împroprietărire Beiuș locuitorii din Vălani de Beiuș, sat aflat în imediata apropiere a localității Pietrani, precum și cei din Prisaca, Săucani și Pocola. Astfel, încă din toamna anului 1922, locuitorii din Vălani solicitaseră, pentru completarea pășuniilor comunale, două corpuri de pășune ce aparțineau, unul comunei Pietrani (de 14 iugăre 70 stînjani) și altul comunei Feneriș (de 35 iugăre 1399 stînjani), precum și pășunea de pe același munte „Raia”, din hotarul comunei Budureasa, cerută și de sătenii din Pietrani, iar pentru completarea pădurii comunale locul numit „Oile împetrite”, în întindere de 1160 iugăre, din pădurea expropriată în hotarul comunei Șuncuiș<sup>34</sup>. Procedînd pe scară ierarhică, în 29 iunie 1923 săteni din Vălani de Beiuș trimiteau Comisiei județene o petiție semnată de 10 dintre ei, în care își exprimau dorința de a li se da, pentru necesitățile de pășunat, o parte din pășunea numită „Piatra Pietranilor”, folosită în acel moment de către locuitorii din Pietrani, deoarece pășunea alpină ce o foloseau în hotarul comunei Budureasa, din cauza depărtării este aproape inutilă pentru vitele de lapte și tracțiune. Pentru obținerea acelei părți din pășunea „Piatra Pietranilor”, pe care cadastrul a apreciat-o după părerea petiționarilor, în mod greșit de numai 135 iugăre, se aduceau ca argumente obiceiurile uzufructuare vechi și imperioasa nevoie de pășune pe care sătenii din Vălani o resimțeau, în timp ce celor din Pietrani aceasta le prisosea<sup>35</sup> (Vezi Anexe, 8).

Cu ocazia descinderii Comisiei de ocol Beiuș în Feneriș, localitate aflată la aproximativ 8 km în nord-vestul orașului Beiuș, la 28 noiembrie

<sup>32</sup> *Ibidem*, Dosar 15, fila 2.

<sup>33</sup> *Ibidem*, Dosar 16, fila 165.

<sup>34</sup> Înainte de reforma agrară satul Vălani de Beiuș, cu 88 de fumuri și 129 capi de familie, avea o pășune urbană de 68 iugăre 385 stînjani și o pădure urbană de 76 iugăre 672 stînjani.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dosar 108, fila 1; *Fond J.M.B.*, Dosar 14, fila 3).

<sup>35</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 16, filele 158, 159.

1922, delegații satelor Văłani, Săucani, Prisaca și Pocola „sosiți și ei la fața locului“, au solicitat pentru comunele lor pășuni și păduri. Sătenii din Feneriș au cerut și ei să li se atribuie terenul arător numit „Ciungi“, din hotarul Beiușului, să li se dea „spre colonizare alte pămînturi în hotarele comunelor Batărul Negru, Ciumeghiu și Talpoș“, să primească o pădure comunală de 119 iugăre 172 stînjani în jurul comunei Șuncuiș și în fine, ca pășunea urbarială să devină comunală, spre folosința tuturor. În același timp reprezentanții sătenilor din Văłani, Prisaca, Săucani și Pocola, cereau exproprierea „părților“ din pășunile și pădurile urbariale ale locuitorilor din Feneriș, situate în hotarele comunelor lor, precum urmează: 35 iugăre 1399 stînjani de pădure defrișată<sup>36</sup> în hotarul localității Văłani de Beiuș, 22 iugăre 225 stînjani de pădure în hotarul localității Prisaca, 31 iugăre 499 stînjani în hotarul localității Săucani, 26 iugăre 1372 stînjani pădure<sup>37</sup> în hotarul comunei Pocola și 18 iugăre 1208 stînjani pășune tot în hotarul comunei Pocola<sup>38</sup>. Motivul cererii acestor exproprieri ale pămînturilor comunei Feneriș, așa cum fusese formulat de către locuitorii din Văłani, încă la 27 septembrie 1922, era lipsa de pășuni și păduri simțită acut de sătenii petiționari, la care trebuie să se adauge și faptul că „locuitorii comunei Feneriș, nici că au lipsă de (acest) teritoriu... avînd pășune îndestulătoare și în fine avînd în vedere că locuitorilor din Feneriș acest teritoriu îi peste mîna, și numai... peste teritoarele altor comune îl pot pășuna“<sup>39</sup>. Ținînd cont însă de faptul că suprafața totală de pășune a locuitorilor din Feneriș, de 267 iugăre 873 stînjani și cea de pădure de 122 iugăre 1449 stînjani, nu depășeau cu nimic necesarul lor, (în Feneriș aveau drept la pășune 143 locuitori, iar la pădure 146), Comisia de ocol Beiuș a dat, la 15 decembrie 1922, o hotărîre (nr. 76) prin care arăta că pășunea și pădurea urbarialistilor din Feneriș „nu este supusă exproprierii și în consecință respinge cererea sătenilor din comunele Văłani, Prisaca, Său-

<sup>36</sup> Această porțiune de pădure tăiată a aparținut pe vremuri Episcopiei greco-catolice din Oradea și a ajuns în proprietatea urbarialistilor din Feneriș prin schimb: ei au cedat episcopiei o porțiune de pădure în hotarul localității Șuncuiș, primind în schimb cele 35 iugăre 1399 stînjani de pădure în hotarul localității Văłani. La data exproprierilor pădurea era complet defrișată. (Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 5, fila 11; Dosar 14, fila 16).

<sup>37</sup> Țăranii din Săucani arătau că ei au deținut acea pădure pînă în 1908 și că de la acea dată le-a fost luată prin „uzurpare“ de locuitorii din Feneriș, care nu folosesc pădurea pentru ei ci o dau în exploatare diferiților negustori. (Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 14, fila 54).

<sup>38</sup> Comuna Feneriș posedă o suprafață totală de pășune urbarială de 248 iugăre 1265 stînjani, din care 18 iugăre 1208 stînjani se aflau în hotarul comunei Pocola, și o pădure urbarială de 122 iugăre 1449 stînjani, din care, cum am arătat, 35 iugăre 1399 stînjani se aflau în hotarul comunei Văłani, 6 iugăre 1165 stînjani în cel al comunei Pietrani, 22 iugăre 225 stînjani în cel al comunei Prisaca, 31 iugăre 499 stînjani în cel al comunei Săucani și 26 iugăre 1372 stînjani în cel al comunei Pocola (Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.* Dosar 5, fila 11).

<sup>39</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.* Dosar 14, fila 16.

cani și Pocola de a expropria părțile din pășune și pădure ce urbariști fenerișeni au în hotarele susziselor comune<sup>40</sup>.

Nemulțumiți cu această hotărîre reprezentanții comunelor amintite au înaintat, la 26 decembrie 1922, apeluri către Comisia județeană. Gheorghe Cârje, Ioan Bolcaci și Vasile Ardelean, semnatarii apelului comunei Pocola, arătau comisiei, referindu-se la cele 18 iugăre 1208 stînjeni pășune solicitate, următoarele: „(Pînă nu de mult) imobilele... au fost lucrate de noi, ca urbariști; imobilele acestea sunt în hotarul comunei noastre. Cînd s-a separat domeniul episcopesc de urbariști ni s-a făcut mare nedreptate cînd ni s-au luat aceste imobile<sup>41</sup>.

La 31 ianuarie 1923 Comisia județeană judecă apelurile amintite și le respinge (hotărîrea nr. 22). Sătenii trimit, la 3 martie și 27 aprilie 1923, Comitetului Agrar memorii informative, cu noi justificări ale cererii lor. La 21 iunie 1923 ei se adresează din nou președintelui Comisiei de ocol Beiuș, informîndu-l despre demersurile făcute la Comitetul Agrar și rugîndu-l să nu dea „nici o urmare în această cauză“ pînă cînd nu va „cere și primi deciziunea Comitetului Agrar, întrucît față cu o cerere de revizuire nerezolvată procedura de expropriere nu se poate considera ca definitivă<sup>42</sup>. La 6 noiembrie 1924 Comitetul Agrar respinge (hotărîrea 918) revizuirea hotărîrii date de Comisia județeană, pe care o cereau sătenii din Săucani, Vălani, Prisaca și Pocola. Șirul neîntrerupt și crescînd al nemulțumirilor, agravate de certurile intercomunale cu privire la diferite suprafețe de păduri și pășuni disputate, n-au putut opri însă desfășurarea lucrărilor organelor de aplicare a reformei agrare<sup>43</sup>. Din mai 1922 pînă în decembrie 1923, cu foarte puține excepții, acestea vor expropria în linii mari întreaga suprafață de pămînt atinsă de prevederile legii din hotarul localităților plasei Beiuș. Acest fapt a făcut posibilă și repartizarea acestor suprafețe, în marea lor majoritate păduri și pășuni, expropriate de la Episcopia greco-catolică — pentru diferite necesități ale locuitorilor din comunele respective. O sinteză succintă, întocmită pe baza documentelor de arhivă, (tabele, hotărîri, fișe de expropriere etc.) referitoare la mărimea, structura și destinația suprafețelor expropriate în hotarul propriu-zis al „comunelor rurale“ din plasa Beiuș, arată astfel:

<sup>40</sup> Singurul teren al urbariaștilor din Feneriș expropriat „este un embatic“ (teren arendat pe o perioadă îndelungată) de 996 stînjeni, pe care „embaticarul“ Teodor Măcișăș își și clădise dealtfel o locuință.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 5, fila 11.

<sup>41</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, dosar 5, fila 36.

<sup>42</sup> *Ibidem*, fila 43.

<sup>43</sup> Din 10 mai 1922 în Bihor încep lucrările de expropriere. În perioada 10 mai—10 iunie 1922 în acest județ acționau 6 comisii de ocol pentru expropriere (Oradea, Beiuș, Ceica, Aleșd, Salonta, Tinca) iar începînd din 10 iunie 8 (prin intrarea „în funcțiune“ a încă două, în Marghita și Săcueni). În presa locală se publicau periodic „itinerariile de lucru“ ale acestor comisii.

Precum se poate vedea tabelul prezintă suprafețele expropriate și destinația lor pe localități. De menționat faptul că din suprafața totală expropriată în hotarul localităților prezentate în tabel, de 59 592 iugăre 789 stinjeni, 53 651 iugăre 462 stinjeni au fost expropriate de la Episcopia greco-catolică, 6 155 iugăre 426 stinjeni de la cea catolică și 214 iugăre 99 stinjeni de la diferite instituții și persoane particulare<sup>89</sup>. Să amintim, de asemenea, că în 15 dintre comunele plasei Beiuș trecute în tabel, au fost împrumăriți un număr de 693 de locuitori, cu o suprafață totală de 756 iugăre 392 stinjeni, din care 92 au primit doar locuri de casă (în suprafață totală de 18 iugăre 305 stinjeni)<sup>90</sup> în localitățile Căbești (3 iugăre), Drăgănești (4 iugăre 730 stinjeni) Drăgoteni (2 iugăre 800 stinjeni), Negru (3 iugăre 427 stinjeni), Uileacul de Beiuș (4 iugăre 1 145 stinjeni) și Urviș (5 iugăre 800 stinjeni)<sup>91</sup>, restul pământului fiind destinat, precum se poate vedea, constituirii pădurilor și pășunilor comunale, loturilor de interese obștești, sau rezervelor de stat. Cumpărările de pământuri, făcute de îndreptățiți au fost aprobate în general de către autorități, considerându-se, pe bună dreptate, că ele au fost făcute direct de către cultivatorii de pământ. Așa s-a întâmplat în cazul a 7 locuitori din comuna Ioaniș și Forău, se cumpăraseră de la Episcopia greco-catolică, în perioada mai-septembrie 1920, o suprafață totală de 26 iugăre 1 408 stinjeni, contra sumei de 27 600 lei<sup>92</sup>. În ciuda „moderației” organelor de aplicare a reformei agrare nu în puține locuri țăranii au cerut fie lărgirea exproprierii fie unele revendicări concrete ce vizau mărirea terenurilor de pășunat. Așa s-a întâmplat în: Mizieș, unde 7 țărani împrumăriți cu loturi la mare depărtare de vatra satului au solicitat să li se redistribuie un alt teren mai apropiat, și să li se completeze pășunea alpină cu muntele Scărița, din hotarul comu-

<sup>89</sup> În componența celor 214 iugăre 99 stinjeni expropriate de la instituții sau persoane particulare intră 204 iugăre 554 stinjeni, expropriate de la urbariaștii din Prisaca, 4 iugăre 1 145 stinjeni de la Composesoratul din Uileacul de Beiuș, și 5 iugăre în hotarul comunei Drăgănești, expropriate de la locuitorul Mihai Gabor din Târcaia.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dosar 85, filele 2—5; Dosar 105, filele 3—5, 8; Dosar 107 filele 43—44; Dosar 86 filele 16—17).

<sup>90</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.* Dosar 94, filele 1—14, 14—16, 54, 60—61; Dosar 86, filele 16—17; Dosar 63, fila 1—3; Dosar 65, fila 1—3, 45—46; Dosar 18, 33, 38, 40, 46, 52; Dosar 96, filele 1—3, 51—53, 66; Dosar 96, filele 1—3; Dosar 99, 18, 33, 38, 40, 46, 52; Dosar 96, filele 1—3, 51—53, 66; Dosar 96, filele 1—3, Dosar 99, filele 48, 78, 97; Dosar 98, filele 1—4, 90—104, 106—107; Dosar 100, filele 2—4, 23—24; Dosar 105 filele 3—5, 8; Dosar 107, filele 43—44; Dosar 90, fila 66; Dosar 104, filele 2—3, 5, 40—44, 49, 68, 99.

<sup>91</sup> *Ibidem*.

<sup>92</sup> *Ibidem*, Dosar 62, fila 22.

nei Budureasa<sup>93</sup>; în Finiş, unde sub presiunea țăranilor primăria a cerut, fără succes, exproprierea totală a pământurilor episcopoești<sup>94</sup> și în Șoimi, unde țăranii odată împrumutăriți dar „mutați” pe alte locuri continuau să le folosească pe cele repartizate inițial. Această stare de lucru a continuat să dăinuie, în comuna Șoimi, o perioadă îndelungată. Într-un raport ținut într-o ședință a Judecătoriei Mixte din Beiuș, la 21 de ani după aplicarea reformei agrare, se arăta, referitor la împrumutărirea locuitorilor din Șoimi următoarele: „Din cauza spiritelor din vremea aceea locuitorii nu au voit să execute și să ia în primire loturile după cum au fost măsurate de inginer și au continuat să folosească tot repartizarea veche, făcută provizoriu de organele agricole cu ocazia expropriării moșiei”, distrugând, asemenea celor din nordul Moldovei<sup>95</sup>, semenele de măsurătoare<sup>96</sup>. Mari tulburări în rîndurile țăranimii au produs schimbările de proprietari prin vânzări și cumpărări de pământ neîntabulate, adică netrecute în cartea funduară. De asemenea au fost cazuri destul de multe cînd țăranii, „fixați” ca proprietari pe loturile expropriate, erau fie „mutați”, fie scoși din posesiune prin retrocedarea pământului lor către foștii proprietari<sup>97</sup>.

Delegîndu-și reprezentanți dintre ei mulți țărani din comunele în hotarul cărora se găseau proprietăți mai întinse cereau organelor de aplicare a reformei agrare să-i împrumutărească sau colonizeze, afirmînd adeseori că vânzările de pământ parcelat către țărani, practicate

<sup>93</sup> Locuitorul Roman Ștefan, îndreptățit exclus de la împrumutărirea, a reclamat prefecturii faptul că în tabelul de împrumutăriți, verificat și aprobat de Comisia de ocol Beiuș la 10 iunie 1922, s-au făcut înscrieri fictive (locuitorul cu numele Fărucț Lazăr, inexistent) sau nedrepte (locuitorul Groza Ilie, ce nu este îndreptățit) rămînînd „pe dinafară 80 de îndreptățiți” (Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dosar 67, fila 68).

<sup>94</sup> La 14 martie 1928 Comitetul Agrar a respins solicitarea primăriei din Finiş. În primăvara anului 1931 aceeași primărie va reclama prefecturii faptul că preotul Aurel Iluțiu din localitate „are pretențiuni bănești de la această comună (înțelegem locuitori) pentru că i-a exoperat o bucată de pădure de la Comitetul agrar”. (*Gazeta de Vest*, 1932, nr. 792, 22 aprilie, p. 1).

<sup>95</sup> Vezi *Relații agrare și mișcări țăărănești în România, 1908—1921*, Editura politică, București, 1967, p. 361.

<sup>96</sup> Ședința din 29 mai 1943 (Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.* Dosar 99, fila 48).

<sup>97</sup> În replică cei interesați în eludarea împrumutării, în special unii dintre agronomii pe mîna cărora de fapt fusese lăsată împrumutărirea, arătau, la sfîrșitul anului 1922, că „țăranii cărora li s-a dat pământ nu sunt în stare să-l muncească, fie din cauza că nu au mijloace de muncă, fie că nu se pricep sau sunt nepăsători, ei fiind obișnuiți să semene numai atîtea recolte de cîte au ei trebuință, iar marile proprietăți nu vor avea niciodată produse cît să aprovizioneze orașele, necum să mai și exportăm”. Ca remediu se cerea „împrumutărirea agronomilor”, pentru ca odată „așezați” printre țărani, ei să creeze un spirit de emulație „întru cultivarea științifică a pământurilor”. În caz contrar, se preciza în „Cuvîntul agronomilor”, „în anul viitor se va naște un curent contra reformei agrare, care va sili guvernul să ia măsuri în paguba țăărănimii și va zdruncina credința că împărțirea pământului a adus vreun bine țării” (*Tribuna*, 1922, nr. 90, 24 decembrie, p. 1; 1923, nr. 40, 9 decembrie, p. 2).

de marii proprietari, nu sunt reale ci servesc doar eludării legii de reformă agrară. Așa au procedat locuitorii din Răbăgani, Coșdeni, Albești, localități aflate la 15, respectiv 20 km vest de Beiuș.

În fața Comisiei de ocol Beiuș ce se deplasa la fața locului pentru a examina doleanțele îndreptățitelor, la sfârșitul lunii decembrie (23—31 decembrie 1922) reprezentanții comunelor Coșdeni, Răbăgani și Săliște de Pomezău „au prezentat, în numele sătenilor, cererile lor în ceea ce privește împrăștierea...”<sup>98</sup> Cu acea ocazie reprezentanții comunei Coșdeni (166 fumuri, 243 capi de familie) au cerut împrăștierea localităților cu pădurea „Dregman”, din hotarul comunelor Remetea, Josani-Gurbești, Meziad și Căbești, expropriată de la Episcopia greco-catolică, și cu unele părți din pășunile de munte aflate libere, în timp ce reprezentanții sătenilor din Răbăgani „cer să li se exproprieze pământurile tuturor proprietarilor care nu locuiesc în comuna Răbăgani, chiar săteni din alte comune”<sup>99</sup>, precum și dreptul de folosință exclusivă al Muntelui „Micău”, din hotarul localității Budureasa, ca pășune alpină de vară. În același context cei doi delegați ai sătenilor din Săliștea de Pomezău vor cere, în 29 decembrie 1922, aceleași comisii, și în 12 mai 1923 Comisiei județene, să li se distribuie o suprafață de 76 iugăre 1209 stinjeni, cumpărată în hotarul lor de către locuitorii din Săucani, de la văduva Ludovic Dobșa și fiica Margareta<sup>99</sup>, precum și o pădure comună în hotarul comunei Drăgoteni. „Aceasta avem îndrăzneală a o cere deoarece comuna nu are deloc pădure; ce privește pășunea comună, comuna noastră nu are, dar, deoarece nu avem loc potrivit apropiat, pînă în prezinte am fost în înțelegere cu comuna Săucani, avînd împreună o pășune comună. Dacă ar fi unde se da noi am primi-o foarte bucuroși”, arătau delegații sătenilor din Săliște de Pomezău<sup>100</sup>.

Pământurile solicitate și disputate de către locuitorii comunelor amintite aparținuseră, așadar, văduvei lui Ludovic Dobșa și fiicei acesteia, Margareta, dar fuseseră vîndute fără însă a fi întabulate, fie unor țărani, fie unor moșieri cu proprietăți mai mici. Astfel, cele două coproprietare vînduseră 437 iugăre 447 stinjeni pășune unui număr de 144 țărani din Coșdeni, 76 iugăre 1 200 stinjeni sătenilor din Săucani, 268 iugăre 663 stinjeni pășune lui Teodor Ciumpe<sup>101</sup>, 247 iugăre 137 stinjeni lui Ladislau Toth și 12 iugăre 1591 stinjeni lui Bernath Sigismund<sup>102</sup>. Din cele 247 iugăre 137 stinjeni cumpărate de Ladislau Toth suprafața cultivabilă ocupa, după aprecierea organelor de aplicare a reformei agrare,

<sup>98</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 4, fila 14.

<sup>99</sup> Pămîntul cumpărat în 1919 de către locuitorii din Săucani în hotarul satului Săliște de Pomezău, era în momentul aplicării reformei agrare din 1921, întabulat tot pe foștii proprietari. (Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, dosar 4, fila 26).

<sup>100</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 13, fila 2.

<sup>101</sup> Teodor Ciumpe vînduse, la rîndul său, la preț de speulă, pămîntul cumpărat, unui număr de 134 de țărani din Răbăgani. (Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 4, filele 1, 23, 24, 26).

<sup>102</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 4, fila 29.

doar 130 iugăre 261 stinjeni, restul fiind pădure (106 iugăre 1 594 stinjeni) casă de locuit cu curte și grădină (3 iugăre) drumuri și șanțuri (2 iugăre 1 009 stinjeni), piraie (4 iugăre 473 stinjeni). Pe lângă aceasta, moșierul Toth a profitat de faptul că din cele 130 iugăre 261 stinjeni cultivabile vinduse, în noiembrie 1918, unui număr de 15 săteni din Săucani, o suprafață de 31 iugăre 510 stinjeni, reușind acum, ca proprietar de fapt al unei suprafețe cultivabile de numai 98 iugăre 1 351 stinjeni „să demonstreze cu martori” organelor de expropriere că își cultivă singur pământul și că, în felul acesta, imobilele sale nu cad sub expropriere<sup>103</sup>.

La 5 ianuarie 1923 delegații sătenilor din Albești (comună cu 116 furi și 168 capi de familie), Dimitrie Tonca și Nicolae Cionca solicită, cu hotărâre, ca cei îndreptățiți „să fie colonizați de prefecură în jurul Oradei Mari”, sau să fie împrumutăriți cu o suprafață de 124 iugăre 1 034 stinjeni, aflată în coproprietatea lui Ritter Bertha și Kohu Lupu. De asemenea, cer să se dea comunei lor, lipsită de pădure, fie „pădurea din hotarul comunei Sitani și Lunca Sprie, plasa Ceica, ce formează proprietatea lui Izidor Sztányi, fie pădurea «Fîntîna Fagului» din hotarul comunei Dobrești”, iar ca pășune „locul numit «Butani», ce formează proprietatea contelui Zichy, în comuna Zece Hotare”, din plasa Aleșd, pe care „l-au pășunat circa 20 de ani pînă în 1920”<sup>104</sup>. Reprezentanții Comisiei de ocol Beiuș decid, însă, că proprietatea Ritter-Lupu este neexpropriabilă, căci înainte de 1 Decembrie 1918 fusese parcelată și vîndută unor țărani mai înstăriți din Albești și Vărășeni. La 8 ianuarie 1923 țărani se adună, prin „bătaia tobei”, la primăria din Albești și hotărăsc să apeleze la Comisia județeană hotărîrea Comisiei de ocol Beiuș, dată în 5 ianuarie același an, pretinzînd să le fie arătat „contractul de vînzare a pămîntului arător din hotarul (comunei) Albești”<sup>105</sup>. La 6 februarie 1923 apelul lor este, însă, respins, pe motiv că „delegații sătenilor nu se prezintă ca să-și susție apelul și să producă probele necesare”<sup>106</sup>.

<sup>103</sup> Pămîntul lui Ladislau Toth e scutit de expropriere prin hotărîrea Comisiei de ocol Beiuș, numărul 80/31 decembrie 1922, confirmată de hotărîrea Comitetului Agrar nr. 143/3 martie 1924. Direcțiunea Reformei Agrare Cluj, căreia țărani îi trimiseseră încă din 10 ianuarie 1924 apelul destinat Comitetului Agrar, întîrziase înaintarea documentelor pînă la 26 iulie 1923, dată la care termenul acțiunii de apel expirase.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 4, fila 29; Dosar 9, filele 1, 2, 13).

<sup>104</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 3, fila 5.

<sup>105</sup> Apelul înaintat Comisiei județene de expropriere era semnat de sătenii Vasile Laza, Gheorghe Trip, Petru Cionca, Dumitru Bidilean, Vasile Mișuța, Ioan Hele, Ioan Cionca, Floare Trip, Ana Cionca, Vasile Bălai, Pantiș Zaharie, Petru Mugur.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 3, fila 13).

<sup>106</sup> Abia la 25 noiembrie țărani din Albești și Vărășeni, care cumpăraseră pămîntul coproprietarilor Ritter și Lupu, prezintă autorităților contractele de vînzare-cumpărare, încheiate la 5 ianuarie 1917, fără înscrierea intabulării. Comisia de ocol Beiuș aprobă acele vînzări abia la 27 ianuarie 1924, prin hotărîrea nr. 216.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 3, fila 18).



Peste aproape doi ani, în noiembrie 1924, țăranii din Albești și Răbăgani, la care se raliau și cei din Hidiș, îndreptățiți la împrăștiere — invalizii de război și foștii voluntari în armata română, aleg dintre ei o delegație pe care o trimit de astă dată direct la prefectură cu o „petiție-protest“.

Rememorînd faptele ce se „întorseseră“ împotriva lor „în acea petiție ei se ridicau împotriva felului în care organele de aplicare a reformei agrare, autoritățile comunale și de plasă, i-au amăgit cu vorba, refuzîndu-le cererea de a fi împrăștiți sau, „dacă aceasta nu era posibil, de a fi colonizați în șesurile roditoare ale plasei Salonta, așa după cum li s-a promis“<sup>107</sup>. Petiția lor se încheia cu o serie de întrebări, adresate prefecturii din care rezultă abuzurile săvîrșite de către organele de împrăștiere și care vizau direct starea materială a îndreptățiților. Se observă, astfel, că funcționarii răspunzători au falsificat tabelul cu îndreptățiții la împrăștiere în satele menționate, că aceleași organe refuzau cu obstinare să facă propuneri spre aprobare a colonizării unora dintre îndreptățiți<sup>108</sup> și că proprietățile moșierului din hotarul comunei Răbăgani, Ladislau Toth, au fost scutite de expropriere.

„Unde e tabloul invalizilor, voluntarilor și a celor lipsiți de pămînt din susnumitele comune pe care l-a trimis agronomul din Beiuș consilierului agricol din Oradea Mare, cu nr. 366, la 15 septembrie 1924“, întrebau țăranii, și mai departe: „pe ce bază Toth Lászlo beneficiază de 500 holde, cîtă vreme în comună (Răbăgani, n.n.) sunt atîția îndreptățiți și nesatisfăcuți“<sup>109</sup>. Însuși Consilieratul Agricol Bihor, presat de intervențiile țăranilor, a cerut, la 7 martie 1924, (adresa nr. 371) Comisiei de ocol Beiuș să reia în discuție posibilitatea exproprierii proprietății lui Ladislau Toth din Răbăgani, avînd în vedere faptul că „regiunea este de deal, unde este absolută lipsă de pămînt“<sup>110</sup>. Consilieratul solicitase, aproape concomitent, Comisiei județene de expropriere „aplicarea punctului 9<sup>111</sup> din R(eformă) A(grară) pentru Toth Ladislau“<sup>112</sup>.

Încurajați și de intervenția consilieratului, dar mai ales de presă și în special de publicația „Tribuna“, în care își găsesc locul numeroase materiale privind efectuarea împrăștiirii și a nedreptăților comise cu acea ocazie, țăranii din Coșdeni și Albești, se adresau, prin delegatii

<sup>107</sup> *Tribuna*, 1924, nr. 46, 20 noiembrie, p. 5.

<sup>108</sup> În cazul comunelor Albești și Răbăgani trebuie să menționăm faptul că țăranii se arătau hotărîți să accepte „strămutarea“ inevitabilă în caz de colonizare, gest care dovedește situația lor materială deosebit de precară.

<sup>109</sup> *Tribuna*, 1924, nr. 460, 20 noiembrie, p. 2.

<sup>110</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 9, fila 19.

<sup>111</sup> În articolul 9 al legii din 30 iulie 1921 se arată: „Comitetul Agrar poate aproba exproprierea sub 100 iugăre pînă la 50, fără a dezorganiza gospodăriile mijlocii model“, specificînd că „dacă proprietarul și părinții lui nu se ocupă și nu s-au ocupat cu agricultura, Comitetul Agrar trece cu exproprierea pînă la 10 iugăre acolo unde lipsește pămîntul pentru a fi satisfăcuți îndreptățiții...“ (C. Hamangiu, *op. cit.*, p. 736)

<sup>112</sup> Arhivele Statului Oradea. *Fond J.M.B.*, Dosar 9, fila 19.

lor Ioan Borod și respectiv Teodor Pușcaș, la 5 februarie 1925, din nou Comisiei de ocol pentru expropriere Beiuș: „Vă rog să binevoiți a proceda la exproprierea moșiei lui Ladislau Toth, domiciliat în comuna Răbăgani și care moșie e situată în hotarul comunelor Răbăgani și Coșdeni, și totodată a împroprietări pe cei îndreptățiți la împroprietărire în comunele noastre“, arătau țaranii. „Cererea ne-o motivăm prin aceea că Comisia de ocol nu știu din ce cauză a trecut cu vederea exproprierea acelei moșii, pe cînd este bineștiut că nu numai în comunele noastre dar nici în cele vecine nu s-a expropriat nimic, spuneau mai departe petiționarii. Pe lângă acestea sunt și în comunele noastre un număr destul de considerabil care sunt lipsiți și îndreptățiți“<sup>113</sup>. La 5 mai 1925, Comisia județeană, rezistînd parcă tuturor intervențiilor, reconfirmă scutirea moșiei lui Toth de expropriere pe motiv că în acea chestiune, „e la mijloc autoritatea lucrului judecat“<sup>114</sup>.

La fel s-a procedat în cazul moșiei văduvei Viora Ciordaș, în întindere de 203 iugăre 1 108 stînjeni (194 iugăre 612 stînjeni cultivabil, 4 iugăre 403 stînjeni neproductiv, 2 iugăre 93 stînjeni „curte cu clădiri economice“ și 3 iugăre teren irigat) situată în hotarele comunelor Sănmartin (196 iugăre 546 stînjeni) și Pocola (7 iugăre 562 stînjeni). Din această moșie fusese vîndută o suprafață de 39 iugăre 85 stînjeni unui număr de 9 săteni din Delani (30 iugăre 555 stînjeni) și lui Ioan Bulc din Sănmartinul de Beiuș (8 iugăre 1 130 stînjeni)<sup>115</sup>. La 27 octombrie 1922 în fața Comisiei de ocol pentru expropriere Beiuș<sup>116</sup>, sosită la fața locului, în comuna Sănmartin, cei doi delegați ai sătenilor, Leucuța Ioan și Frenț Gavril, cer ca moșia Viorei Ciordaș din hotarul comunei lor să se exproprieze și să se împartă între îndreptățiți. Avocatul Eugen Nyeki, reprezentantul Viorei Ciordaș, a cerut Comisiei de ocol pentru expropriere să constate că proprietatea, „fiind așezată în imediata apropiere a albiei Crișului și fiind toată pămînt arător să se declare ca regiune de șes și în consecință suprafața pămîntului cultivabil, fiind sub 250 iugăre cadastrale, nu cade sub expropriere“<sup>117</sup>. Pentru o argumentare și mai temeinică el a prezentat un tabel alcătuit de un specialist în materie, cu indicarea altitudinii localităților din hotarul cărora era situată proprietatea Viorei Ciordaș, concluzionînd, pe baza acestora, că nici una din cotele indicate nu depășea limita de 200 de metri, pe care organele agrare o considerau corespunzînd zonei de șes. Același avocat oferă, în numele clienței sale, „întrucît sătenii nu ar fi îndestuliți din pămînt expropriat de la Episcopie în hotarul comunei

<sup>113</sup> *Ibidem*, fila 23.

<sup>114</sup> *Ibidem*, fila 27.

<sup>115</sup> *Ibidem*, Dosar 11, fila 19.

<sup>116</sup> În componența acesteia intrau, în acel timp, Marcel Eleuterescu, președinte, Emilian Enescu, agronom regional, George Ardelean, delegat al Ministerului Agriculturii și Domeniilor și Victor Bocu secretar.

(Arhivele Statului Oradea, Fond J.M.B., Dosar 11, fila 19).

<sup>117</sup> Arhivele Statului Oradea, Fond J.M.B., Dosar 11, fila 20.

lor... să vîndă (pămînt cultivabil, n.n.) celor îndreptățiți și neîndestuliți", prin bună înțelegere, urmărind desigur să capteze și în acest fel bunăvoința Comisiei de ocol<sup>118</sup>. Președintele acesteia, Marcel Eleuterescu, impresionat de starea materială precară a țăranilor din Sănmartin, a întocmit pe loc și în scris o așa-numită „opiniune“, în care apreciază că moșia Vioarei Ciordaș este expropriabilă, ca fiind situată în regiune deluroasă și cu mulți îndreptățiți. „Subsemnatul sunt de părere că regiunea este de deal și în consecință urmează să se exproprieze partea întrecătoare de 100 iugăre din terenul cultivabil, arată acesta. În calcularea unei regiuni de deal sau de șes, nu trebuie să se ia în considerare numai hotarul unei comune, ci întreg complexul acelei regiuni, continuă el. În speță, deși comunelor învecinate Pocola și Delani, considerate izolat, prin altitudinea ce prezintă ar putea fi calificate ca regiuni de șes; însă acest șes de fapt nu formează decît o luncă dealungul albiei Crișului, care în dreptul acestor comune se lărgeste mai mult decît de obicei, mai jos intrînd iar între dealuri, cum de fapt se întîmplă cînd trece, prin hotarul comunei Borz. De aceea și legiuitorul vorbește de «Regiune» care dă noțiunea ce trebuie să întreacă în ce privește întinderea, suprafața hotarelor de 2 sau 3 comune, aprecia Eleuterescu.

Astfel fiind, sunt de părere că proprietatea din litigiu, aflată aproape în întregul ei în hotarul comunei Sănmartin, să se considere ca regiune de deal și în consecință să fie supusă exproprierii, conform dispozițiilor legii, în ce privește exproprierea proprietăților aflate în regiunile de deal“, încheia președintele<sup>119</sup>.

Comisia de ocol Beiuș, receptivă mai mult la argumentele lui Nyeki, a pronunțat, la 28 noiembrie 1922, hotărîrea scutirii de expropriere a moșiei Vioarei Ciordaș. Nemulțumiți de hotărîrea Comisiei de ocol, la 20 noiembrie 1922 țăranii fac apel la Comisia județeană, cerîndu-i acesteia să schimbe „o hotărîre jicnitoare care le atinge în măsura cea mai mare interesele vitale“, atunci cînd consideră, în mod nedrept, ca teren fertil de șes pămîntul din hotarul lor, constituit numai din „dealuri rele, cu pămînt nefructifer și munți înalți, unde numai iarba roșie și fericea crește“, și să exproprieze, din moșia Vioarei Ciordaș, o suprafață cultivabilă de 94 iugăre 612 stînjeni. „Nu numai la noi, arătau apelanții, dar nici în plasa întregă nu poate fi vorba de șesuri. Șesuri sunt la Oradea Mare și Tinca în jos, iar nu la noi. Șesurile sunt de la 100 m altitudine în jos, ba în unele locuri, cum e în șesul unguresc, și sub suprafața mării, scriau țăranii în apelul lor. Locul de climat de șes în hotărîrea amintită (a Comisiei de ocol Beiuș, pe care țăranii o contestau, n.n.) e Cîmpia Crișului Negru, precum fiecare își are cîmpia sa. Au mult mai ușor l-ar fi putut declina Onorata Comisiune de regiune de munte, fiind în creierul munților, înconjurat din toate părțile de munți și la poalele Bihorului. Cu o astfel de explicare forțată ca aceasta, ară-

<sup>118</sup> *Ibidem.*

<sup>119</sup> *Ibidem.*

tau cu amărăciune delegații țăranilor din Sânmartin, s-ar putea declara orice platou, fie chiar și peste 1 000 metri înălțime, de șes... Șes e Bărăganul, iar nu partea muntoasă a Bihorului", spuneau ei în încheiere<sup>120</sup>.

Cu toate acestea, la 13 decembrie 1922, Comisia județeană pentru expropriere a respins apelul făcut de delegații sătenilor din Sânmartin, spre nemulțumirea Consilieratului agricol Bihor, care, presat de intervenția țăranilor, a cerut insistent, la 23 octombrie 1924, Comisiei județene exproprierea moșiei din hotarul satelor Sânmartin și Pocola. Pentru a întări intervenția Consilieratului și deci a impulsiona rezolvarea cererii locuitorilor din Sânmartin, locuitorii din Pocola, cărora Comisia de ocol Beiuș le refuzase, la 15 noiembrie 1923, cererea exproprierii sesiilor bisericesti și a pășunilor urbariale ale comunei Feneriș, aflate în hotarul comunei lor, prezintă și ei, la 3 decembrie 1922, prin delegații lor Gheorghe Moruț și Vasile Ardelean, Comisiei județene o petiție în care solicitau ca cei 74 de îndreptățiți din Pocola, a căror nume era scris într-un tabel anexat și care posedau suprafețe între 0—3 iugăre 1 403 stinjeni, să fie împrăștiți cu pământ din moșia Viorei Ciordaș, aflată în hotarul satului lor. „În comuna noastră sunt 55 de oameni care... au cerut în mai multe rânduri exproprierea de pământ cuvenit pentru ei... dar pînă în prezent nu au fost satisfăcuți...” arătau delegații sătenilor. „În numele comunei, vă rugăm să binevoiți a cerceta cazul și să faceți posibilul ca cei îndreptățiți să fie satisfăcuți cu pământul ce prevede legea agrară,” spuneau mai departe cei doi delegați. „Întrucît în apropierea comunei noastre nu este alt pământ expropriabil decît a(l) Dr. Ioan Ciordaș (soțul decedat al Viorei Ciordaș, n.n.), din care jumătate ar îndestuli pretenția comunei noastre, vă rugăm să binevoiți a interveni locului în drept pentru satisfacerea dreptului nostru”<sup>121</sup>.

Comisia județeană pentru expropriere Bihor, solicitată din atîtea direcții, a procedat, în aprilie 1925, la trimiterea cererilor locuitorilor din Sânmartin și Pocola Comitetului Agrar, care însă hotăra, la 26 mai 1925, să mențină scutirea moșiei Viora Ciordaș de expropriere, apreciind că nu este cazul să se dea „aprobarea cerută... pentru aplicarea art. 9, exproprierea fiind definitiv făcută prin hotărîrea nr. 233/1922 a aceleiași Comisiuni” (județene Bihor, n.n.)<sup>122</sup>.

Poziția Comitetului Agrar în chestiunile litigioase dintre țărani și proprietari, pe tema „expropriabilității” unor terenuri din hotarul comunelor din jurul Beiușului sau chiar din Beiuș, n-a descurajat intervențiile îndreptățiților la organele locale de aplicare a reformei agrare, dar mai ales la Consilieratul agricol. Așa se explică, bunăoară, faptul că, la 22 octombrie 1924, deci aproape concomitent cu intervenția pe

<sup>120</sup> *Ibidem*.

<sup>121</sup> *Ibidem*, fila 37.

<sup>122</sup> *Ibidem*, fila 25.

care a făcut-o în cheștiunea exproprierii moșiei Viorei Ciordaș, Consiliatul Agricol a cerut Comisiei județene Bihor să studieze posibilitatea exproprierii a trei „moșii” din Beiuș, aflate în proprietatea lui Vasile Erdely (71 iugăre 414 stînjeni), Teodor Sacota (87 iugăre 1 311 stînjeni) și Constantin Ignat (40 iugăre). Cazul acesta este transpus, apoi, Comisiei de ocol Beiuș și dezbătut de către aceasta abia la 13—14 noiembrie 1925. Cu acea ocazie reprezentanții locuitorilor îndreptățiți din Beiuș, au cerut să se exproprieze, pînă la limita de 10 iugăre, așa cum prevedea legea, imobilele proprietarilor amintiți, ei fiind, unul farmacist (Vasile Erdely), unul notar (Teodor Sacota), unul tăbăcar (Constantin Ignat)<sup>123</sup>.

„Proprietatea” lui Vasile Erdely, în întindere totală de 71 iugăre 414 stînjeni, a cărui profesiune de farmacist „este ocupațiunea lui principală și nicicînd nu a avut moșie model, prevăzută de legea agrară”, compusă din arabil (60 iugăre 226 stînjeni), finat (3 iugăre 136 stînjeni), pădure (7 iugăre 4 stînjeni), curte cu construcții economice (429 stînjeni) și un intravilan (1 219 stînjeni) era solicitată de către locuitorii din Beiuș, ca locuri de casă, iar celelalte două, a lui Teodor Sacota, de 87 iugăre 1 311 stînjeni, compusă din grădini cu pomi fructiferi (51 iugăre 496 stînjeni), pădure (33 iugăre 1 596 stînjeni) casă cu acarete (1 iugăr 783 stînjeni) și neproductiv (1 iugăr 36 stînjeni) și Constantin Ignat, de 40 iugăre, compusă din arător (39 iugăre 745 stînjeni) și neproductiv (855 stînjeni), ca loturi de cultură și pășune<sup>124</sup>. Cu ocazia judecării situației celor 3 „moșii” proprietarii au reușit, însă, să demonstreze Comisiei de ocol că „moșiile” lor sunt cultivate în mod direct, cu utilajul (mașinile sau vitele) lor, și să obțină pronunțarea unor sentințe de scutire de expropriere. Astfel, bunăoară, Vasile Erdely „a dovedit” că proprietatea sa este o „economie model” care „întotdeauna a fost lucrată în regie proprie..., avînd mașini moderne de însămînțat, de tăiat iarba... vite de rasă..., capital în măsură suficientă”<sup>125</sup>, în timp ce ceilalți doi proprietari au demonstrat că pămînturile lor au fost cumpărate abia la 28 octombrie 1920, din bani obținuți din vînzarea unor „moșteniri familiale”, că sunt cultivate cu mijloace proprii, și că „acea vînzare nu s-a revizuit în termen de 2 ani de la apariția legii”<sup>126</sup>.

Delegații locuitorilor îndreptățiți, Augustin Ciavici și Aurel Cădariu, au arătat, însă, și pe bună dreptate, că „Teodor Sacota este funcționar public, notar cercual în Curățele... (că) ocupațiunea lui principală nu e agricultura și nu are moșie model”... iar Constantin Ignat are ca „ocupațiune... principală... tăbăcăritul, fiind tăbăcar de profesie” și că la pronunțarea hotărîrii ar trebui să se ia în considerare faptul că cererile de împrumut sunt multe și îndreptățiții nu au pri-

<sup>123</sup> *Ibidem*, Dosar 17, filele 1—24; Dosar 18, filele 1—31.

<sup>124</sup> *Ibidem*, Dosar 17, fila 24 ;Dosar 18, fila 4—5.

<sup>125</sup> *Ibidem*, filele 2, 24.

<sup>126</sup> *Ibidem*.

mit pînă în prezent cota legală „ba mulți dintre ei nu au primit nimic“ (s.n.)<sup>127</sup>.

Desigur că intervențiile țăranilor pentru extinderea exproprierii aveau cauze adînci, rezidînd în primul rînd în starea materială grea a țăranimii de pe valea Crișului Negru. Așa, de exemplu, într-un „memoriu recapitulativ“, din 11 februarie 1923, redactat, după cum se poate constata de către un cunoscător al situației țăranilor, în numele acestora, și dat publicității<sup>128</sup>, în cuvinte emoționante, într-un stil aproape literar, este evocată situația materială grea a țăranilor lipsiți de pămînt din zona Beiușului, și „asupriți de cel mai mare proprietar de pămînt, Episcopia greco-catolică“. Autorul memoriului menționează că domeniile episcopilor greco și romano-catolică, ce ocupă spațiul vast dintre Oradea și Vașcău, au fost întotdeauna „o plagă pentru țăranii români din Bihor... , un izvor nesecat de suferințe pentru plugarii noștri. Satele noastre, ascunse în creierii munților acoperiți cu păduri seculare, erau iobagele acestor feudali care n-au dat niciodată, dar au luat întotdeauna totul“, se spunea în memoriu. Este trecut apoi în revistă întregul șir de obligații și „apăsări“ ce se revărsau asupra țăranilor. „Din pragul porții ieșai în «moșioara» stăpînului, care, ajutat de stăpînirea apusă te amenda cu sume grele! Smeura și ciupercile putrezeau în pădure, iar tu iobag osîndit la mălai nu te puteai hrăni cu mana cerului. În fața casei era pădurea Curții iar tu n-aveai o așchie cu care să-ți încălzești copiii ce-ți piereau de foame și de frig. Nu te puteai hrăni nici cu pește, apa era doar a domeniului, o fiară sălbatică nu puteai vîna căci te pedepsea stăpînul. Nici drumul nu era al nostru; trebuia să plătim doar vamă pișpecului“<sup>129</sup>. Aceste opresiuni economice, extinse pe o lungă perioadă de timp, au avut și efecte culturale păgubitoare, ce nu au putut fi contracarate de străduințele binevoitoare de mecenați, ale unor episcopi ca Samuil Vulcan și Mihail Pavel, ctitori de așezăminte culturale și de caritate. „Așa am trăit veacuri de-a rîndul, umiliți, prigonți și îngropați în coșciug făcut din scînduri furate și în pămînt ce nu era al nostru“, se scria în memoriu: „Ne-a rămas doar sufletul care nu ni l-au putut răpi... Am răbdat cu încrederea în biruința dreptății, așteptînd izbăvirea neamului, ce ne va aduce dezrobirea sufletelor obidite... Lumina învățaturii n-a pătruns la noi; eram săraci să ridicăm școli. N-aveam nici măcar lemne din care să le facem, iar curțile boierești n-aveau nici un interes... Neam de păstori, nu puteam prăși nici vite, căci pășunile erau ale domniei, care ne exploata. Aceasta era «Golgota» plugarilor din Bihor“, se menționa în memoriu. Condiția

<sup>127</sup> Teodor Sacota a arătat, referindu-se la cererea reprezentanților celor îndreptățiți, că în perioada decembrie 1918 — martie 1919 s-a refugiat din Crișior, unde funcționa ca notar, în Hălmașiu, și că „în timpul refugiei acestor bande revoluționare i-au devastat toate averea mobilă și imobilă, rămînînd fără nimica“.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond J.M.B.*, Dosar 18, fila 2).

<sup>128</sup> *Beiușul*, 1923, nr. 5, 11 februarie 1923, p. 2.

<sup>129</sup> *Ibidem*.

materială precară, mizeria la care erau expuși țăranii, și-au găsit mîngîierea în „îzbăvirea neamului sfințită cu singele lor 800 000 mucenici morți pentru a ne pune stăpîni pe vatra strămoșească“, adică în legea, care „împroprietărește plugarul pe pămîntul muncit de el“, lege căreia i se opun „curțile deznădăjduite de ziua cea mare a dreptății“, profitînd de întîrzierea împroprietăririi“ pentru a vinde și exploata din greu tot ceea ce mai pot valorifica pentru a-și spori bogățiile“. Tocmai de aceea, era absolut necesar ca pînă la împroprietărire de la începerea exproprierii, proprietarii să nu aibă dreptul de liberă dispunere asupra acelor „moșioare“ ci „ei trebuie să considere că simpli administratori pînă le va prelua statul... Altfel ne trezim într-o bună zi că statele vor fi împroprietărite cu păduri fără lemne“<sup>130</sup>.

Pentru evitarea acestei situații deputatul de Beiuș în parlament, C. Banu, era rugat „să-și pună în cumpănă toată autoritatea pentru a împiedica ca această devastare a pădurilor exploatate de către străini în favoarea episcopilor și spre paguba nemăsurat de mare a satelor“<sup>131</sup>. În realitate, însă, după exproprierea hotărîtă de comisiile de ocol pînă la judecarea apelurilor, Ministerul Agriculturii și Domeniilor aprobase episcopilor romano și greco-catolică, dreptul de a exploata materialul lemnos din masivele păduroase ce căzuseră în incidența exproprierii. Țăranii au intervenit în lunile martie—aprilie 1923 la „senatorul“ Gavril Cosma, rugîndu-l să ceară Ministerului agriculturii ca să ordone „fără amîinare și de urgență oprirea exploatării din pădurile latifundiare episcopicești și capitulare, atît romano, cît și greco-catolice unite din ținuturile amintite (Beiuș, Ceica, Tinca, n.n.) vîndute după promulgarea legii“, și să dispună „revizuirea și controlarea actelor de vînzare“<sup>132</sup>. Nesatisfăcuți de procedura în cauză a senatorului Gavril Cosma, țăranii se adresau, în 6 mai 1923, „pe calea publicității“, către ministrul agriculturii și domeniilor cu o „scrisoare deschisă“ în care se definesc cu pregnanță motivele generale ale nemulțumirilor țărănești. După ce înșirau suferințele cauzate de lipsa pămîntului pe care-l dețineau aproape în exclusivitate episcopiile, țăranii arătau, referitor la starea lucrărilor de împroprietărire cu păduri și pășuni, următoarele: „Umilirile noastre fără de sfîrșit încă nu s-au curmat. În al patrulea an de la dezrobirea noastră națională noi încă tot gemem în lanțurile iobăgiei economice. Nu suntem încă stăpîni moșiei strămoșilor noștri, ci tot slugile marilor proprietari, care neîmpăcați cu dreptatea românească a legii de împroprietărire, dețin încă moșiile expropriate, pe care le devastează netulburați. Păduri întregi dispar ca prin farmec urmînd ca nouă să ne deie doar coastele pleșuve ale munților. Cu pumnii închești privim cum stăpîni..., nădăjduind înzădărnicea reformei agrare, stîrlesc pădurile din gura satelor noastre sărace. Nu le ajung milioanele primite

<sup>130</sup> *Ibidem*.

<sup>131</sup> *Ibidem*, nr. 6, 18 februarie 1923, p. 2.

<sup>132</sup> *Ibidem*, nr. 13, 8 aprilie 1923, p. 2.

ca subvenție din visteria „statului“, nice fantasticele venite de alte milioane stoarse din pădurile vândute pînă acuma. Nu! Obişnuţi cu cîştiguri tot mai mari ei vor tot mai mult, ei ne pustiesc avutul, care după lege este deja al nostru. Zicînd că răresc pădurile ei ni le stîrlesc. Se vînd cu, şi fără lege, păduri noi, dar nu sătenilor ci oamenilor străini de durerile noastre... Ne singerează inima Dle Ministru, arătau ţăranii, cînd cutreerînd codrii vedem jalea ce va coplesi mîine sufletele copiilor noştri. În lipsa de pămînt arător, noi trăim din prăşirea vitelor, care pînă acum păşteau pe bani scumpi, peste vară, în munţii care formau proprietatea Episcopiei greco şi romano-catolică. Şi doamne greu ne era traiul. Se apropie acum vremea cînd trebuie să facem îngrijire de păşunea de vară. Ni se pune, deci, întrebarea cui ne adresăm: statului sau tot stăpînilor... de care suntem sătui... Am învăţat de la părinţii noştri să cinstim legea. Dar vrem să o cinstească toţi care trăiesc sub oblăduirea ei... Opreţi aceste pustiri, pedepsind fără milă pe cei ce-şi bat joc de noi! Rugăm guvernul să trimită delegaţii săi pentru dezvelirea adevărului şi alinarea suferinţelor noastre. S-a umplut paharul amărăciunii; nu mai putem răbda<sup>133</sup>. Această stare de lucru prezentată de memoriul ţăranilor a motivat probabil şi ordonanţele guvernamentale nr. 1237 şi 3844 din 1923 prin care au fost interzise exploatarea materialului lemnos din pădurile a căror expropriere a rămas definitivă prin hotărîrea Comisiei judeţene de expropriere, permiţîndu-se orice alte exploatare numai pe baza autorizaţiei organelor silvice, şi interzicîndu-se ridicarea din pădure a materialului exploatat după 1 octombrie 1922<sup>134</sup>. Ordonanţele precizau că orice tăiere de pădure trebuie să fie însoţită în mod proporţional de o imediată reîmpădurire, permiţîndu-se, totuşi, tăierea copacilor de lîngă şosele. În felul acesta Episcopii catolică şi greco-catolică erau avantajate căci „după ce au strîns milioane din devastarea pădurilor li se dă prilej să mai strîngă alte milioane din marginile pădurilor care se întind pe lîngă drumuri, în lungime de mii de kilometri<sup>135</sup>. Ba mai mult, la 23 iunie 1923 Casa pădurilor de pe lîngă Ministerul agriculturii, la cererea Episcopiei greco-catolice din Oradea, aprobă, pentru aceasta, exploatarea, pe lîngă 100 iugăre de pămînt arabil (şi 700 iugăre pădure pentru trebuinţe de lemne de foc), a încă 469 iugăre de pădure, ce urma a fi transformată în păşune, din satele Şoimi (65 iugăre 100 stînjani), Tărcăiţa (74 iugăre 299 stînjani), Şoimuş-Petreasa (9 iugăre 500 stînjani), Burda (96 iugăre 200 stînjani), Cresuia (35 iugăre), Budureasa (185 iugăre, dispusă în două „parchete“ de 135 şi respectiv 50 iugăre) şi Ferice (4 iugăre 900 stînjani), în timp ce pădurile episcopiei, din Sohodol, Finiş, Sudrigiu, Pietroasa erau arendate unor firme particulare, de la care aceasta primea anual enorme cantităţi de material lemnos, pe care apoi le putea

<sup>133</sup> *Ibidem*, nr. 16—17, 6 mai 1923, p. 1.

<sup>134</sup> *Ibidem*.

<sup>135</sup> *Ibidem*.



valorifica<sup>136</sup>. Această situație este deosebit de bine caracterizată în „scrisoarea — deschisă” adresată în octombrie 1923 de locuitorii satelor din jurul Beiușului generalului Traian Moșoiu, președintele organizației liberale din Bihor. „Reforma agrară, spuneau aceștia, nu se aplică decît de mîntuială și cu multe abuzuri. Pădurile scapătă pe mîinile speculanților, iar satele n-au nici lemne de foc. Potlogăriile nu se mai curmă, bacșișul e obligator din voia conducerii”<sup>137</sup>.

În toamna anului 1923 (perioada septembrie—octombrie) în părțile Beiușului și Vașcăului au avut loc mai multe „adunări populare” în care s-a protestat „împotriva felului cum se aplică legea” (de reformă agrară, n.n.). „Nu trebuie așteptat să izbucnească nemulțumirile, fiind că cu greu se vor potoli și nu trebuie să se uite că valoarea legii atîrnă de modul de aplicare al ei”, recomandau autoritățile locale politicienilor din Bihor, îngrijorate de frămîntările poporului<sup>138</sup>.

Nerezolvarea problemei colonizării, pe care o cereau cu insistență unii dintre locuitorii satelor de munte, face ca o mulțime de țărani săraci „să pornească și astăzi cu desăgii în spinare pentru a-și agonisi mălaiul pentru familie”, în timp ce rezervele de stat erau arendate diferitelor societăți particulare (Motocultura, Terra) la prețuri mici, care apoi le subarendau la prețuri mult mai mari țăranilor plugari<sup>139</sup>. Nu întîmplător în ședința Comitetului administrativ județean, din 30 ianuarie 1924, unul dintre senatori, afirmînd, în cunoștință de cauză, că „mulți mari proprietari li s-au scutit (teritorii întinse de expropriere n.n.), s-au lăsat pășuni și păduri mult mai mari decît le îngăduie Reforma agrară”, cerea să se intervină la guvern pentru revizuirea tuturor expropriierilor, ușile temniței să fie larg deschise pentru cei nevinovați<sup>140</sup>. Se consideră, însă, că abuzurile se datoresc în primul rînd nu guvernului ci organelor de aplicare a legii. Ele acționeau cu multă încetineală, iar cîteodată, prin interpretarea mecanică a unor dispoziții, păgubeau pe țăranii împroprietăriți. Așa s-a întîmplat în 15 iulie 1924 cînd președintele Comisiei de ocol pentru împroprietărire Beiuș, Papadopol, a dispus oprirea cultivării loturilor atribuite țăranilor îndreptățiți din satele plasei Beiuș, și folosite, ca de altfel peste tot, pînă la debitarea definitivă, în arendă forțată, — pe motiv că organele de aplicare a reformei agrare trebuie să „fixeze lotul tip și (apoi) să execute împroprietărirea”<sup>141</sup>. Cum pînă la sfîrșitul lunii august încă nu se fixase lotul

<sup>136</sup> Episcopia ceruse, fără succes și aprobarea exploatării unei păduri de 141 iugăre în hotarul comunei Finiș (*Beiușul*, 1923, nr. 30, 5 august, p. 1).

<sup>137</sup> *Beiușul*, 1923, nr. 41, 21 octombrie, p. 1.

<sup>138</sup> *Ibidem*, 1923, nr. 48, 8 decembrie, p. 3.

<sup>139</sup> Prin decizia 269/1923 a Direcției Generale din Cluj a Ministerului Agriculturii s-a ordonat ca rezervele de pămînt rămase după satisfacerea îndreptățiților „să nu se mai arendeze particularilor (ca societățile „Motocultura” și „Terra”)” ci să fie date „în primul rînd obștilor, formate din plugari” (*Beiușul*, 1924, nr. 12—13, 6 aprilie, p. 4).

<sup>140</sup> *Beiușul*, 1924, nr. 4, 3 februarie, p. 5.

<sup>141</sup> *Ibidem*, nr. 29, 31 august, p. 4.

tip, țăranii vizați nu puteau efectua semănăturile de toamnă. De aceea, la 31 august 1924 ei cereau, printr-o „somație publică” adresată lui Papadopol, dreptul lor legal de a-și cultiva loturile folosite în arendă forțată, cu care urmau să fie împrăștiți definitiv. „Te întrebăm decis, se spunea în „somația” către Papadopol, până când îți vei mai bate joc de răbdarea țăranului din Beiuș? Când te vei hotări odată să convoci comisia (pentru stabilirea suprafeței lotului tip, n.n.)... Ce fel de judecător ești Dta, care nu ai milă de țăranul necăjit și nesocotești legea, prin ce produci aici nemulțumire, prin felul cum înțelegi să execuți reforma?”<sup>142</sup>

Cu toate insistențele sătenilor pe care politicienii demagogi le exploatau în folosul lor, fixarea lotului tip de către Comisia de ocol Beiuș a întârziat până la începutul lunii noiembrie 1924, așa încît „toți (cei) cu drept de împrăștiere au rămas fără un bob de grâu semănat”<sup>143</sup>. Peste 600 de iugăre expropriate în plasa Beiuș au rămas neînsămînțate; pe lângă aceasta, în primele luni ale anului 1925, neținînd cont de sentința judecătorească, Ministerul agriculturii dispune ca Episcopiei greco-catolice să i se restituie 96 de iugăre din pămîntul expropriat în hotarul Beiușului și atribuit unui număr de 40 de îndreptățiți, necesare „pentru o școală de cîntăreți bisericești”<sup>144</sup>. La aceasta se mai adaugă și faptul că exploatarea pădurilor de către firmele cărora, în mod ilegal li se vînduse de către episcopie, în ultimii ani, acest drept, continuau, în ciuda protestelor vehemente ale țăranilor, exprimate fie în mod direct oficialității, fie pe cale publicitară. „Pînă la înfăptuirea Reformei agrare vor mai trece ani, în schimb pădurile se răresc, munții rămîn pleșuvi și țăranii fără păduri” scria, la sfîrșitul lui septembrie 1924, un colaborator al ziarului „Beiușul”. „Priviți gările și haltele de pe valea Crișului Negru și Repede, priviți la mormanele de lemne și sufletul vi se va strînge de durere. Fieștecare gară și aproape fieștecare haltă își are firma ei; de binele țării și viitorul neamului românesc nu-și bat capul, continuă autorul. Și e dureros din cale afară că tocmai după prevederile și restricțiunile legii agrare răsar firme de exploatare ca ciupercile în toate părțile unde numai se zărește frunză verde în pădure. Sunt unele firme cu drepturi cîștigate, dar și aceste în cele mai multe cazuri lucrează înafară de lege, tăind păduri care ar trebui exploatare numai prin anii 1926, 1927, căci controlul e slab și astfel legea e eludată cu desăvîrșire, continuă mai departe colaboratorul. Suntem lăsați pradă tuturor jefuitorilor pe care îi ocrotim în incapacitatea și inconștiința noastră... Astfel, tu, bihoreanule, poți aștepta pînă cînd vei ajunge să ți se facă dreptate... A intrat securea în pădure pe toate căile, mai mult în mod ilegal decît legal... pădurile sînt lăsate pradă tuturor celor ce vreau să se îmbogățească și pe noi să ne sărăcească. De aceea, spunea în inche-

<sup>142</sup> Ibidem.

<sup>143</sup> Ibidem.

<sup>144</sup> În scurtă vreme, sub presiunea îndreptățiților lipsiți de pămînt, acest ordin va fi revocat. (*Beiușul*, 1925, nr. 10, 16 martie, p. 3).

iere colaboratorul, e un strigăt de durere adresat tuturor care sunt chemați să ne apere avutul național<sup>145</sup>.

Nemulțumirile țăranilor, cauzate de lipsa de pământ cultivabil și îndeosebi de lipsa pășunilor, erau potențate de menținerea anacronică a unor privilegii ale Domeniului episcopesc greco-catolic, cum ar fi dreptul exclusiv de a pescui prin riurile ce treceau peste pământurile episcopiei. În această situație, cei mai nemulțumiți erau îndeosebi locuitorii din Pocola, Drăgănești, Țigănești, Șebiș opriți de la pescuit prin privilegiul anacronic al exclusivității, ce și-l menținea încă Episcopia greco-catolică. Să adăugăm apoi și o altă nemulțumire a locuitorilor din satele de munte, rezultată dintr-o măsură de bună intenție luată de autorități tocmai în vederea aplicării lucrărilor de expropriere și împrumietărire și anume aceea de interzicere a exploatării lemnului de către întreprinderile forestiere din pădurile ce urmau să devină proprietăți ale comunelor. Măsura menită în sine să ocrotească, pe seama comunelor, patrimoniul forestier, avea ca urmare directă închiderea unor exploatare ce angajau numeroase brațe de muncă țărănești, cărora le asigurau, în ciuda remunerației scăzute, totuși, importante venituri. Sistarea exploatării îi transforma pe lucrătorii forestieri în șomeri, și în această situație erau un număr important de țărani lipsiți de pământ din satele aflate la poalele munților<sup>146</sup>. Această stare de lucruri, grevată pe fondul întârzierii împrumietăririi, contribuia la înrăutățirea vieții masei de țărani săraci. În ciuda declarațiilor guvernamentale ce arătau că împrumietărirea se găsește într-un stadiu avansat, în Bihor, aceasta se găsea într-o fază de stagnare și în 1927, chiar dacă publicația orădeană de propagandă „Cuvîntul plugarului” își informa, la 4 septembrie 1927, cititorii că „una din principalele datorii ce o are e să înceapă serios lupta pentru terminarea cât mai degrabă a împrumietăririi în Bihor, căci nici într-un județ din țară lucrările împrumietăririi nu sunt așa de înapoiate ca în acest județ, bîntuit de rele”<sup>147</sup>. Cortegiul unor abuzuri și nedreptăți săvîrșite de cei puși să împrumietărească pe țărani este surprins cu vervă tranșantă și irecuzabilă, în cîteva articole publicate în „Societatea de mîine” de către Ion Clopoțel. Realitățile pe care acestea le descrie au fost surprinse din constatări directe, făcute cu ocazia unei anchete întreprinse de către el în zona muntoasă a Bihorului, în plasele Beiuș și Vașcău. El constata, astfel, că aplicarea reformei agrare în Bihor a însemnat „o vastă și nereușită panama, o minciună, o calculată înșelare, o neobrăzată speculație”<sup>148</sup>. Șirul etichetărilor aspre cuprind în sfera lor „opera convergentă” a funcționarilor superiori sau inferiori

<sup>145</sup> *Beiușul*, 1924, nr. 34—35, 21 septembrie, p. 1.

<sup>146</sup> În felul acesta, în acele părți „șomajul începe a fi o noțiune cunoscută, iar în multe case plînea lipsește de pe masă. Veselia a pierit și îi ia locul mizeria și lipsa. Autoritățile noastre sîb bage seamă; foamea e un sfetnic rău, scria un corespondent al ziarului „Beiușul” (*Beiușul*, 1921, nr. 2, 8 iunie, p. 2).

<sup>147</sup> *Tribuna*, 1927, nr. 37, 11 septembrie, p. 1.

<sup>148</sup> Apud *Tribuna*, 1927, nr. 39, 25 septembrie, p. 2.

corupți, puși să vegheze la aplicarea legii, dar porniți, câteodată, pe cîștiguri necinstite. „Încrezută în miini necinstite, reforma agrară în Bihor a fost complet compromisă, mistificată, falsificată voit, ca nimeni să nu o poată deslega o serie de ani, fiind aceste pămînturi o vacă de muls a agronomilor, consilierilor agricoli, inspectorilor și protejaților lor superiori“, declară cu vehemență Ion Clopoțel. Rezultatul acestei „corupții de malefică coaliție“, influențat și de procedurile întortocheate ale apelărilor, și revizuirilor nesfîrșite, a făcut ca de multe ori să se schimbe destinația loturilor, iar țăranii să fie „dișmuți, puși pe drumuri, amenințați că vor fi alungați de pe aceste terenuri“ creîndu-li-se o stare de totală nesiguranță de către înșiși cei chemați de atribuție să împartă dreptatea. „Starea de ex-lex, de trăgănare la infinit a înfăptuirii, dă ocazii nesfîrșite funcționarilor incorecți să stoarcă beneficii lăaturalnice pentru ei. Lanțul întreg al fărădelegilor exasperează buna, blînda, resemnata populație bihoreană pînă la frunțașii săi, intelectualii, care se văd neputincioși în fața acestor paraziți stipendiați, omnipotenți și permanenți ai nenorocitei reforme agrare“ scrie Ion Clopoțel<sup>149</sup>. Scrisul său ca reprezentant al ziaristicii românești de stînga din acel timp, dincolo de anumite exagerări sau generalizări a unor cazuri destul de numeroase de altfel, are, în finalitatea sa, în această chestiune o intenție umanitar-obștească<sup>150</sup>. Ancheta întreprinsă, urmată de demascarea prin presă a ilegalităților, a contribuit la darea în vileag a cîtorva dintre agronomii hrăpăreți, jefuitori ai îndreptățiților, între care și agronomul Regiunii agricole Beiuș—Vașcău, Radovan, în buzunarul căruia, prin înșelarea țăranilor, intraseră 250 000 lei<sup>151</sup>. Dispoziția Consilierului agricol din Bihor, ca începînd cu toamna lui 1927 toate rezervele de stat rămase după împrumutarea sătenilor să fie arendate numai prin licitație publică, limita accesul la pămînt al țăranilor săraci, provocînd „mare neliniște“ în satele din jurul Beiușului<sup>152</sup>. În același timp mulți dintre cei înscrși la început în tabelele de îndreptățiți și cărora li se și arendase de cîțiva ani loturile cuvenite, prin revizuirile repetate au fost excluși. Aceștia, în înțelegere cu cei ce ceruseră încă din anii precedenți colonizarea în alte zone mai fertile, își înteteau treptat intervențiile petiționare la prefec-tură. Semnificativă în acest sens este petiția colectivă înaintată prefec-turii la 7 martie 1927, în numele „îndreptățiților la colonizare din plasele Beiuș, Ceica și Vașcău“<sup>153</sup>. În acea petiție, în care se demascau „apucă-

<sup>149</sup> *Ibidem*, p. 1.

<sup>150</sup> Cu toate că poziția ziaristului Ion Clopoțel în problema aplicării reformei agrare din Bihor a avut un mare răsunset, în toamna anului 1927 autoritățile au dispus ca Arhiepiscopia Romano-catolică din București să fie împrumutată în Bihor cu o suprafață cultivabilă de 400 iugăre, iar Episcopiei romano-catolice din Oradea să i se retrocedeze 6 000 de iugăre din fostele sale proprietăți.

(*Tribuna*, 1929, nr. 49, 5 decembrie, p. 1).

<sup>151</sup> *Tribuna*, 1927, nr. 39, 25 septembrie, p. 2.

<sup>152</sup> *Foaia plugarului*, 1927, nr. 1, 4 septembrie, p. 2.

<sup>153</sup> *Tribuna*, 1927, nr. 39, 25 septembrie, p. 2.

turile tulburătorilor oficiali ai reformei agrare“ se cereau, între altele, următoarele:

1. revizuirea „tablourilor îndreptățiților la colonizare, spre a fi trecuți cei ce fără motiv au fost șterși sau omiși“;

2. împărțirea loturilor „prevăzute în lege, în întregime, și tuturor celor îndreptățiți, din toate comunele“;

3. o cercetare la „fața locului“, pentru a se constata cît pămînt a fost dat pentru colonizare, cît și cui s-a împărțit și dacă cei care au primit sunt toți „îndreptățiți a fi colonizați“;

4. la anchetă să ia parte și pretorii de plasă, întrucît țaranii nu mai au încredere în organele agrare „care ne-au exploatat buna credință, ne-au luat banii, dar nu ne-au dat nimic“.

În încheiere, trecînd la relatarea unor fapte mai mai concrete, țaranii cereau soluționarea unui denunț de-al lor mai vechi către jandarmeria din Beiuș, în care arătaseră că un oarecare Florian Popescu, „de origine regătean“, înșelase pe mai mulți țărani din satele de pe lîngă Beiuș, luîndu-le mari sume de bani. „Domnul prefect și comandantul companiei de jandarmi din Beiuș în urma denunțului făcut contra unui individ, Florian Popescu, vor putea să arate măsurile pentru ca cei îndreptățiți de a fi colonizați să nu fie jupuiți de acel aventurier care cere cîte 2 000 de lei de fiecare om, spunînd că numai așa va primi pămînt?“, arătau țaranii<sup>154</sup>. Faptele de genul acestuia erau favorizate în primul rînd de ritmul încet al lucrărilor de împrumiere. Încetineala cu care se aplica împrumietărirea provoacă, așa cum se exprimă parlamentarul beiușan Petru E. Papp, revoltă și amărăciune în sufletele țăranilor: „53 de sate din jurul Beiușului... așteaptă cu nerăbdare de ani îndelungi să fie odată împrumietărite pe pămîntul la care au dreptul în baza legii agrare, din Ardeal“, spunea el încă la 16 noiembrie 1926, în parlamentul de la București. „Anii trec și țăranii au rămas numai cu o dureroasă iluzie. În sufletul lor clocotește o adîncă revoltă și față de cei ce i-au ametit cu promisiuni, dar și față de slujbașii care n-au fost la înălțimea datoriei“, arată Petru E. Papp<sup>155</sup>.

Din ordinul lui Argetoianu, la care se făcuseră demersuri necesare, „revizuirea“ cerută de țărani a fost refuzată pe motiv că „vilfa“ în jurul unor abuzuri are „mai mult un substrat politic“ și că cei „neîmprumietăriți dar îndreptățiți vor primi loturi din rezervele statului“<sup>156</sup>. Cu toate acestea Comisia guvernamentală, sosită în aprilie 1929 în „Țara Moșilor“, are în vedere și solicitările făcute de țăranii din 57 de comune ale plaselor Beiuș și Vașcău, hotărînd, pe baza legii din 11 aprilie 1929, să le împrumietărească cu pășuni și păduri alpine în teritoriile montane din

<sup>154</sup> *Ibidem.*

<sup>155</sup> *Ibidem.*

<sup>156</sup> În ciuda acestor promisiuni în Bihor, pînă la sfîrșitul lui septembrie 1927 numai pe 20% din suprafața expropriată se terminaseră lucrările de împrumietărire. (*Tribuna*, 1927. nr. 39, 25 septembrie, p. 2).

jurul comunei Budureasa, expropriate de la Episcopia greco-catolică<sup>157</sup>. Suprafața totală a terenului expropriat de la Episcopie în această zonă era de 43 474 iugăre 763 stînjeni. În componența acestei suprafețe intrau 29 iugăre 42 stînjeni finețe, evaluată la un preț de despăgubire de 100 lei iugărul, 8 200 iugăre 543 stînjeni de pășune, evaluată la 400 lei iugărul, 841 iugăre 1 589 stînjeni de pometuri, evaluate la 3 250 lei iugărul, 370 iugăre 200 stînjeni neproductiv și 34 032 iugăre 1 589 stînjeni de pădure, împărțită, în funcție de vîrstă și esență lemnoasă, în 10 parcele, evaluate la prețuri între 680—11 000 lei iugărul<sup>158</sup>.

Pe baza legii din 11 aprilie 1929<sup>159</sup>, la 15 august 1929 s-a hotărît ca 16 770 iugăre 20 stînjeni din totalul suprafeței expropriate și defalcate în 33 de corpuri să fie atribuite, grupat (un corp de pășune uneia sau mai multor comune), în funcție de necesități, unui număr de 59 de localități, dintre care 57 din județul Bihor, 2 din județul Turda-Arieș (Scărișoara și Arieșeni) precum urmează:

Nr. crt.	Denumirea localității căreia i s-a atribuit	Suprafața atribuită		Plasa	Județul
		iugăre	stînjeni		
0	1	2	3	4	5
1.	Hinchiriș	462	1117	Bihor	Vaşcău
2.	Ghighișeni, Măgura, Valea Neagră de Sus	1216	804	Bihor	Vaşcău
3.	Scărișoara	775	—	Turda	
4.	Broaște	420	284	Bihor	Vaşcău
5.	Lazuri de Beiuș	254	1266	Bihor	Vaşcău
6.	Seghiște, Brădet.				
7.	Valea Neagră de Jos Sudrigiu, Rieni,	1018	1114	Bihor	Vaşcău
8.	Cucuceni	576	606	Bihor	Vaşcău
9.	Forău	438	1260	Bihor	Beiuș
10.	Budureasa, Nimăești, Cărbunari, Sînmartin	1037	354	Bihor	Beiuș
11.	Poienei de Sus	498	858	Bihor	Beiuș
12.	Ferice	519	1523	Bihor	Beiuș
	Pocioveliște, Mizieș, Teleac	489	665	Bihor	Beiuș

<sup>157</sup> Datorită taxelor mari care li se pretind pentru împrumutarea cu goluri de munte și păduri țărani din plasele Beiuș și Vașcău au solicitat și obținut în 1931 ca ei să rămână pe acele terenuri doar arendași ai statului, plătind astfel pentru folosință sume cu mult mai mici (D. Șandru, *Reforma agrară din 1921 în România*, Editura Academiei R.S.R., București, 1975, p. 203—235).

<sup>158</sup> În hotărîrea comunei Budureasa, Episcopiei i se scutește de expropriere o suprafață totală de 4 745 iugăre 1 389 stînjeni, în componența căreia intrau 4 571 iugăre 1 354, 747 iugăre pometuri, 108 iugăre 153 stînjeni pășuni, 7 iugăre 1 074 stînjeni finețe, 2 iugăre 129 stînjeni arătură, 190 stînjeni locuri de case și 55 iugăre 854 stînjeni neproductiv.

(Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dosar 56 B, filele 2—3).

<sup>159</sup> D. Șandru, *op. cit.*, p. 177.

0	1	2	3	4	5
13.	Gurani	365	1312	Bihor	Vașcău
14.	Delani, Saca	430	2	Bihor	Beiuș
15.	Săucani, Fencriș, Burda	775	—	Bihor	Beiuș
16.	Șoimuș, Petreasa	271	32	Bihor	Beiuș
17.	Cociuba Mică	336	1254	Bihor	Vașcău
18.	Buntești, Negru, Lelești	552	241	Bihor	Beiuș
19.	Mierag, Băleni	199	657	Bihor	Vașcău
20.	Săud, Țigănești,				Beiuș
	Poienii de Jos	424	1567	Bihor	Beiuș
21.	Totoreni	124	578	Bihor	Beiuș
22.	Dumbrăvani	64	795	Bihor	Vașcău
23.	Talpe, Seliște de Beiuș,				
	Belejeni	494	52	Bihor	Beiuș
24.	Cresuia	337	—	Bihor	Beiuș
25.	Curățele, Pocola	299	1312	Bihor	Beiuș
26.	Meziad	487	167	Bihor	Beiuș
27.	Vălani de Beiuș, Petrani	268	1161	Bihor	Beiuș
28.	Josani, Gurbești, Drăgoteni	408	282	Bihor	Beiuș
29.	Sohodol, Lazuri	215	1496	Bihor	Beiuș
30.	Beiușele	322	155	Bihor	Beiuș
31.	Căbești	416	1390	Bihor	Beiuș
32.	Arieșeni	1000		Turda	Arieșeni
33.	Remetea	1268		Bihor	Beiuș

160

Iată deci, că făcînd calculul necesar, constatăm că din totalul de 16 770 iugăre 20 stînjieni pășune alpină, atribuită pentru 59 de localități, 14 995 iugăre 20 stînjieni s-au atribuit celor 57 comune din Bihor, 1 775 iugăre comunelor Scărișoara și Arieșeni, din județul Turda-Arieș. Din cele 14 995 iugăre 20 stînjieni, 4 716 iugăre 732 stînjieni au fost repartizate comunelor din plasa Vașcău, iar restul de 10 278 iugăre 888 stînjieni celor din plasa Beiuș.

La atribuirea pășunilor alpine, însă, nu s-a ținut cont de „preferințe și obicei“, în sensul că localităților nu li s-au atribuit pășunile din apropierea hotarelor lor sau cele pe care le foloseau din vechime, creîndu-se astfel „o stare de nesiguranță“, care a făcut ca „ani de-a rîndul să se agite locuitorii din cauză că (problema pășunilor n.n.) nu a fost niciodată în mod defiinitiv (și corect, n.n.) rezolvată“<sup>161</sup>.

La aceasta se mai adaugă și rezistența unora dintre funcționarii Casei autonome a pădurilor, care, dacă nu erau mituiți, nu-și dădeau avizul absolut indispensabil pentru despădurirea terenurilor ce fuseseră atribuite ca pășune. Intervențiile numeroase pe care le fac țărani în perioada 1922—1932 au determinat pe prefect să redacteze, în primăvara anului 1933, un raport către Ministerul Agriculturii și Domeniilor, în

<sup>160</sup> Arhivele Statului Oradea, *Fond C.A.B.*, Dosar 56 B, fila 11.

<sup>161</sup> *Gazeta de Vest* 1933, nr. 1093, 29 octombrie 1933, p. 7.

care solicita revizuirea improprietărilor cu pășune alpină a comunelor din zona Beiuș—Vașcău. Ministerul a numit o comisie alcătuită din reprezentanții organelor silvice, din prefectul județului Bihor și din pretorii plaselor Beiuș și Vașcău, care în vara anului 1933, examinînd „la fața locului, în decurs de o săptămînă”, situația fiecărei comune în parte, a făcut propuneri Judecătoriei mixte din Beiuș, „pentru corectarea greșelilor de hotărîre, concluzionînd la atribuirea suprafețelor ce comunele folosesc în realitate, acelor comune ca pășuni alpine, precum și la atribuirea pădurilor înconjurătoare, fără de care la așa altitudini pășunile propriu-zise nici nu s-ar putea folosi”<sup>162</sup>. Ținînd cont de unele preferințe, judecătoria confirmă, în 1933, ce se hotărîse la 15 august 1929, cu unele mici modificări (Cresuia 386 iugăre 292 stînjini, în loc de 337 iugăre, Săud 428 iugăre 1 568 stînjini, în loc de 424 iugăre 1 567 stînjini)<sup>163</sup>. Pășunile alpine erau situate la mare depărtare de comunele cărora au fost atribuite și de aceea necesitatea lor va fi resimțită mereu, mai ales în lunile de primăvară și toamnă. În acele condiții țărani își duceau vitele la păscut fie în plantații fie în pădurile rezervate pe seama statului, fapt ce ducea la nenumărate delictе și apoi procese silvice, de pe urma cărora făptuitorii aveau de suferit imense pagube. La unul din astfel de procese, intentat unui număr de trei țărani din Budureasa și judecat la Tribunalul din Oradea, în 24 mai 1934, avocatul apărător arăta că procesele dintre autoritățile silvice și populație nu se vor termina pînă ce nu se soluționează problema izlazurilor comunale. „Populația din plasele Beiuș și Vașcău, spunea avocatul, nu este lipsită numai de teren cultivabil ci și de izlazuri, deși sînt terenuri și munți cu întinderi nesfîrșite. Reforma agrară, continua el, nu s-a executat în așa fel ca să soluționeze odată problema, dînd posibilitate de existență populației lipsite. Dacă un țaran are 10—20 oițe, două capre de lapte și nu are loc de pășune unde să le scoată și hrănească, pentru a da și ele la rîndul lor laptele atît de necesar pe lingă mălai întreținerii familiei, atunci nu putem spune că am soluționat problema agrară. După dreptate pădurile numai atunci pot forma proprietatea statului sau a altor instituții, sau bogătași, cînd pentru țaran este asigurată existența, fie prin munca cîmpului, fie prin creșterea vitelor, fie prin munca la pădure sau minele din subsolul munților”, preciza avocatul<sup>164</sup>.

Așadar rezultatul lucrărilor de reformă agrară nu mulțumise întrutotul masele de țărani bihoreni din satele de munte. Bilanțul lor dove-

<sup>162</sup> *Ibidem*.

<sup>163</sup> *Ibidem*.

<sup>164</sup> Pledoaria avocatului apărător a rămas, însă, fără rezultat, căci tribunalul a confirmat amenda de 800 de lei pentru fiecare dintre cei trei țărani, pe care o aplicaseră organele silvice; urma, astfel, ca cei trei impricinăți, care așa cum au declarat în instanță, nu vor putea plăti amenda, căci „au trecut mai mulți ani de criză de cînd ei n-au văzut în punga lor 800 lei într-o singură sumă”, — să intre la închisoare „pentru că copiii lor au scăpat caprele și oile în plantațiile silvice” (*Gazeta de Vest*, 1934, nr. 1215, 25 mai, p. 6).



dește, totuși, în ciuda acestor nemulțumiri, că în anii 1922—1932 în plasa Beiuș, organele de expropriere și împroprietărire au activat intens, împroprietărind comunele cu pășuni și păduri comunale, atribuind îndreptățiților loturi pentru cultură și locuri de casă. Întinderea totală a pământului expropriat în plasa Beiuș nu poate fi apreciată cu precizie, deoarece enorma suprafață de pășune alpină din hotarul comunei Budureasa, expropriată de la Episcopia greco-catolică, de 43 974 iugăre 763 stînjeni, nu poate fi defalcată conform dispunerii în plase teritoriale, ea fiind tratată în documente tot timpul „in corpore”. Oricum, după aprecierile făcute de noi pe baza materialelor prezentate, în afara pășunii alpine amintite, în majoritatea ei inclusă în plasele Beiuș și Vașcău, în plasa Beiuș a fost expropriată o suprafață totală de 58 907 iugăre 307 stînjeni, din care 52 379 iugăre 1 481 stînjeni de la Episcopia greco-catolică, 6 155 iugăre 426 stînjeni de la cea catolică și 372 iugăre de la diferite instituții sau persoane particulare. Din această suprafață s-au constituit pășuni comunale de 10 170 iugăre 1 230 stînjeni și alpine de 10 278 iugăre 888 stînjeni, păduri comunale de 24 027 iugăre 267 stînjeni, s-au constituit loturi de interes obștesc, în suprafață de 633 iugăre 197 stînjeni, au fost împroprietăriți 909 îndreptățiți cu o suprafață de 1 139 iugăre 403 stînjeni, dintre care 289 cu locuri de casă (75 iugăre 1 098 stînjeni) și s-au constituit mari rezerve de stat.

ANEXE
-------

## 1

Nr. curent	Nume și Prenume	Nr. de parcelare	Suprafața în mp	Preț total
1	2	3	4	5
1.	Dr. Ioan Bozac	2712	899	1798
2.	Dr. Iuliu Apăteanu	2213	917	1834
3.	Cornel Dobrei	2214	953	1906
4.	Isac Aurelia	2215	953	1906
5.	Mircea Teodor	2216	953	1906
6.	Iakob Victor	2217	1068	2136
7.	Văd. Blaga Liciniu	2218	1068	2136
8.	Augustin Curcă	2219	1068	2136
9.	Const. Lăzărescu	2220	1043	2086
10.	Gh. Ioniță	2221	1014	2028
11.	Pereni Iuliu	2222	1021	2042
12.	Ioan D. Donea	2223	1032	2064
13.	Alex. Rițiu	2224	982	1964
14.	Nagy Victor	2225	1021	2042
15.	Faur Aurora	2226	982	1964
16.	Olimpia Fătu	2227	1021	2042
17.	Văd. Anton Suhayda	2228	982	1964
18.	Simon Gh.	2229	382	1964
19.	Lelița Păcurar	2230	1021	2042
20.	Domuța Viorica	2231	1145	2290
21.	Iosif Kralic	2232	1065	2130
22.	Ludovic Baral	2233	1050	2100
23.	Dr. Hauler Paul	2234	1050	2100
24.	Blaga Ioan	2235	1050	2100
25.	Hortenzia Rațiu	2236	1050	2160
26.	Cornel Ciuhandu	2237	1093	2186
27.	Ovid Ciordaș	2238	1115	2230
28.	Nicolae Ciavici	2239	982	1978
29.	Solomon Binșelan	2240	1007	2014
30.	Ștefan Costea	2241	1007	2014
31.	Ioan Liber	2242	1007	2014
32.	Teodora Bacalog	2243	1007	2014
33.	Minodora Ardelean	2244	1007	2014

1	2	3	4	5
34.	Gh. Papp	2245	1007	2014
35.	Coloman Sabo	2246	1007	2014
36.	Savu Frent	2248	1079	2158
37.	Gh. Bendre	2249	1079	2158
38.	Gavril Bindea	2250	1079	2158
39.	Ioan Cenade	2251	1164	2328
40.	Ghizela Dignisto	2252	1065	2130
41.	Cornel Hoza	2253	1090	2180
42.	Gavril Pătruț	2254	1090	2180
43.	Virgil Popovici	2255	1090	2180
44.	Sabău Francisc	2256	1090	2180
45.	Anton Chidioșan	2257	1090	2180
46.	Iordan Iosif	2258	1007	2014
47.	Laza Gh.	2261	1119	2238
48.	Negru Ilie	2262	1111	2222
49.	Balint Alex.	2263	1108	2216
50.	Sabău Vasile	2264	1101	2202
51.	Ioan Lupan	2265	1978	1956
52.	Ioan Varga	2268	1007	2014
53.	Iacob Rosemberg	2267	1301	2602
54.	Aurel Creț	2268	1007	2014
55.	Văd. E. Marincovici	2269	946	1892
56.	Cuc Sigismund	2270	957	1914
57.	Petru Ardelean	2271	946	1892
58.	Coroi Petru	2272	1000	2000
59.	Gh. Balog	2273	899	1798
60.	Gabriela Lazăr	2274	899	1798
61.	Teodor Cormoș	2275	921	1842
62.	Mihai Boroș	2276	1079	2158
63.	Miron Cuptor	2277	1086	2172
64.	Teodor Budău	2278	993	1986
65.	Gh. Fiefl	2279	993	1986
66.	Bălan Irimie	2280	993	1986
67.	Petru Scoda	2281	993	1986
68.	Gavrilă Teodor	2282	1050	2100
69.	Const. Cergheș	2283	993	1986
70.	Teodor Sala	2284	899	1798
71.	Vasile Casa	2285	899	1798
72.	Șoș Cornel	2286	1000	2000
73.	Popovici Aurel	2287	946	1892
74.	Buhai Iosif	2288	957	1914
75.	Francisc Quai	2289	946	1892
76.	Sala Petru	2290	1007	2014
77.	Florica Crăciun	2291	1302	2604
78.	Gh. Sala	2292	1007	2014
79.	Grigore Vancu	2293	921	1842
80.	Alex. Henț	2294	1057	2114
81.	Ludovic Papp	2295	1079	2158
82.	Cadar Augustin	2296	1079	2158
83.	Moise Tirla	2297	1079	2158
84.	Ioan Marc	2298	1079	2158
85.	Petru Molnar	2299	1388	2776

1	2	3	4	5
86.	Gh. Cioară	2300	1079	2158
87.	Ioan Bolcaci	2301	1079	2158
88.	Vasile Cucu	2302	1079	2158
89.	Vasile Coman	2303	1079	2158
90.	Ștefan Ardelean	2304	1079	2158
91.	Mihai Cornea	2305	1079	2158
92.	Gheza Tinca	2306	1079	2158
93.	Gh. Ienci	2307	1079	2158
94.	Ioan Stretea	2308	727	1454
95.	Ioan Dragoș	2309	921	1842
96.	Francisc Bernat	2310	1007	2014
97.	Miron Faur	2311	1302	2604
98.	Miron Sime	2312	1007	2014
99.	Ioan Tengerher	2313	946	1892
100.	Dumitru Konszvald	2314	957	1914
101.	Mureșan Ioan	2315	946	1892
102.	Gh. Cosma	2316	1000	2000
103.	Văd. Ana Cosma	2317	899	1798
104.	Mezea Ioan	2318	899	1798
105.	Grigore Borha	2319	993	1986
106.	Ioan Matica	2320	993	1986
107.	Dumitru Iagăr	2321	992	1984
108.	Flore Marc	2322	993	1986
109.	Alex. Clintoc	2323	993	1986
110.	Dumitru Buș	2324	992	1984
111.	Vasile Cerghes	2325	993	1986
112.	Alexa Vancu	2326	992	1984
113.	Ioan Iugan	2327	899	1798
114.	R. Muchenhaupt	2328	899	1798
115.	Dr. Mureșan Alex.	2329	1000	2000
116.	Emil Pistroi	2330	946	1892
117.	Petru Tăut	2331	957	1914
118.	Cureș I. Augustin	2332	946	1892
119.	Melter Ioan	2333	1007	2014
120.	Maria Klein	2334	1302	2604
121.	Petru Iț	2335	1007	2014
122.	Martin Birek	2336	941	1882
123.	Dan Gh.	2339	845	1690
124.	Laza Vasile	2340	885	1770
125.	Mihai Tal	2341	1403	2860
126.	Cotor Ilie	2342	1079	2158
127.	Ciocan Gh.	2343	1079	2158
128.	Dumitru Cosma	2344	1079	2158
129.	Zarea Teodor	2345	1079	2158
130.	Văd. Savu Vutan	2346	1065	2130
131.	Ioan Blaga	2347	1079	2158
132.	Dumitru Frenț	2348	1144	2288
133.	Savu Tuduca	2349	1065	2130
134.	Mihai Zaha	2350	1079	2158
135.	Ștefan Lucaci	2351	1079	2158
136.	Iosif Vanco	2352	1079	2158
137.	Matiu Vasile	2353	1079	2158

1	2	3	4	5
138.	Goie Ioan	2354	1079	2158
139.	Nicolae Cureș	2355	1651	3302
140.	Martin Buha	2356	1561	3122
141.	Bendic Ștefan	2357	1079	2158
142.	Const. Frenț	2358	1079	2158
143.	Ioan Laza	2359	1079	2158
144.	Simion Bogdan	2360	1050	2100
TOTAL			149 495	298 990

(Arhivele Statului Oradea, *Fond Consilieratul Agricol Bihor*, Dosar 49, fila 56).

## 2

Nr. curent	Nume și prenume	Nr. de parcelare	Suprafața în mp.	Preț total
1	2	3	4	5
1.	Dumitru Matei	2096	640	980
2.	Sterescu Eugen	2097	773	1160
3.	Sava Mușat	2098	665	998
4.	Popovici Emil	2099	950	1445
5.	Maria Grigorescu	2100	766	1149
6.	Desideriu Molnar	2101	842	1263
7.	Nerva Cosma Traian	2102	914	1371
8.	Victor Bocu	2103	856	1284
9.	Catița Cureș	2105	749	1124
10.	Dr. Ioan Flueraș	2106	1313	1970
11.	Dr. Gh. Fitărau	2107	1047	1571
12.	Moise Popovici	2119	996	1494
13.	Dr. Liviu Popovici	2120	1075	1613
14.	Dr. Valeriu Micușan	2121	1183	1775
15.	Gh. Popa	2124	834	1151
16.	Mușatescu Veronica	2131/2	1640	2159
17.	Valeriu Boeriu	2131/2	1640	2460
18.	Ioan Ardelean	2132	1665	2498
19.	Sabina Ramfiroiu	2133	806	1209
20.	Maria Simionescu	2134	1320	1980
21.	Crăciuneanu Aurelia	2135	1356	2034
22.	Victor Popovici	2136	1169	1754
23.	Teodor Nagy	2137	1166	1749
24.	Dr. Ștefan Cosma	2138	975	1463
25.	Amos Borlan	2139	752	1129
26.	Musta Ștefan	2140	752	1129

1	2	3	4	5
27.	Traian Tamaș	2141	752	1129
28.	Ioan Teiușan	2142	604	906
29.	Fintinaru Nicolae	2143	1097	1646
30.	Petru Pârvu	2144	1115	1673
31.	Elena Pinter	2145	1309	1964
32.	Bibreana Nesy	2146	1262	1893
33.	Nina Mihailescu	2147	1158	1737
34.	Dr. Bogdan Teodor	2189	748	1122
35.	Ilie Roșu	2190	748	1122
36.	Văd. Cenduri Penilopea	2191	748	1122
37.	Petru E. Papp	2192	950	1425
38.	Ioan Bușița	2195	809	1214
39.	Romulus Dobrei	2196	1611	2417
40.	Maria Vasilescu	2198/2	1090	1635
41.	Emil Drăgan	2198/2	1090	1635
42.	Fabian Hetcu	2199	1101	1652
43.	Gh. Ghiniță	2200	892	1338
44.	Const. Guzgă	2201	1007	1511
45.	Ioan Roșu	2202	971	1457
46.	Ludovic Carapaciu	2204/1	964	1446
47.	Moran Savu	2204/2	960	1440
48.	Ionescu Gabriela	2205	1421	2132
49.	Gheorghina Pela	2206	712	1068
50.	Dumitru Antonescu	2210	1762	2643
51.	Dr. Gh. Kilner	2211	1629	2444
Total			53 153	80 046

(Arhivele Statului Oradea, *Fond Consiliul Agricol Bihor*, Dosar 49, fila 48)

### 3

Nr. curent	Nume și prenume	Suprafața		Preț total
		iugăre		
1	2	3	4	5
1.	Paulina Fităraș	3	574	4752
2.	Miron Pantea	1	—	1415
3.	Ioan Lucuța	1	—	1415
4.	Ilie Borha	2	—	2829
5.	Ștefan Balint	2	—	2829
6.	Olimpia Raica	2	—	2829
7.	Gh. Delan	2	—	2829
8.	Savu Tuduca	2	—	2829

1	2	3	4	5
9.	Vasile Oancea	2	—	2829
10.	Vasile Gudiu	2	17	2845
11.	Gavrilă Laza	1	—	1415
12.	Ioan Marc	2	—	2829
13.	Moise Tirla	2	—	2829
14.	Vasile Costa	2	—	2829
15.	Vasile Goncea	2	—	2829
16.	Ilie Pantea	2	—	2829
17.	Cozea Buha	2	—	2829
18.	Vasile Avram	2	—	2829
19.		2	—	2829
20.	Vancu Alexa	2	—	2829
21.	Vasile Tau	2	—	2829
22.	Dumitru Rus	2	679	3430
23.	August Cădere	—	920	814
24.	Grigore Vancu	2	251	3052
25.	Augustin Cădere	2	—	2829
26.	Gh. Roman	3	—	4244
27.	Tuș Ștefan	1	380	1751
28.	Văd. Tuș Ștefan	—	941	832
29.	Tuș Ștefan	—	256	227
30.	Dan Găvrilă	—	910	804
31.	Tudorița Ioan	—	938	830
32.	Gh. Zaha	—	1443	1276
33.	Ioan Laza	—	790	700
34.	Iosif Sabău	—	784	689
35.	Iosif Sabău	1	572	1921
36.	Ioan Laza	1	739	2068
37.	Gh. Zaha	2	76	2897
38.	Todosie Ioan	1	610	1569
39.	Văd. Dan Găvrilă	1	639	1980
40.	Dimitrie Stanci	2	—	2829
41.	Ștefan Gudiu	2	—	2829
42.	Dumitru Ardelean	2	—	2829
43.	Mihai Zaha	2	—	2829
44.	Grigorie Vancu	—	1349	1193
45.	Iustin Ciarnău	2	—	2829
46.	Savu Bar	2	—	2829
47.	Ilie Vutan	2	—	2829
48.	Vasile Bercea	2	—	2829
49.	Văd. Todor Cornea	2	—	2829
50.	Ioan Bercea	—	1200	1061
51.	Vasile Abrudan	1	1261	2530
52.	Teodor Laza	3	139	4367
53.	Alex. Zaha	3	100	4339
54.	Carol Kőteles	2	—	2829
55.	Vasile Abrudan	—	339	959
56.	Petru Hardalău	—	1085	959
57.	Ștefan Ardelean	2	—	2829
58.	Liber Teodor	2	—	2829
59.	Trana Gh.	2	—	2829
60.	Vancu Vasile	—	1312	1127

1	2	3	4	5
61.	Vancu Vasile	1	288	1670
62.	Ilie Sbertea	2	—	2829
63.	Nicolae Pișta	2	—	2829
64.	Florea Bar	1	490	1848
65.	Petru Dumitraș	2	—	2829
66.	Ioan Kôteleş	2	—	2829
67.	Ioan Nicoraș	2	—	2829
68.	Simion Bogdan	2	140	2954
69.	Nicolae Neș	1	776	2092
70.	Petru Pușcaș	1	1557	2791
71.	Dimitrie Mladin	2	180	2956
72.	Ioan Vance	2	10	2838
73.	Ioan Budău	2	12	2840
74.	Petru Pușcaș	1	—	1415
75.	Nicolae Todosie	2	—	2829
76.	Teodor Cornea	2	—	2829
77.	Ioan Lucuța	2	—	2829
78.	Ștefan Pașca	2	—	2829
79.	Gh. Frent	2	—	2829
80.	Ioan Blaga	2	—	2829
81.	Mihai Lucuța	1	825	2161
82.	Sala Petru	2	—	2829
83.	Gh. Vasile	2	—	2829
84.	Frent Dumitru	2	—	2829
85.	Mihail Lucuța	—	775	685
86.	Petru Hămbăraș	3	—	4244
87.	Nicolae Neș	—	834	737
88.	Petru Hărdălău	1	565	1914
89.	Flore Crăciun	3	—	4244
90.	Miron Sime	2	1525	4178
91.	Constan Duma	2	—	2829
92.	Petru Buliga	2	—	2829
93.	Gh. Ignățel	—	540	478
94.	Flore Bar	1	1174	2453
95.	Teodor Costea	2	—	2829
96.	Petru Iț	2	626	3383
97.	Petru Iț	—	974	861
98.	Gh. Vancu	3	—	4244
99.	Miron Blig	2	—	2829
100.	Savu Frent	1	1580	2812
101.	Ioan Stanciu	1	1580	2812
102.	Vasile Casa	1	1580	2812
103.	Petru Pop	1	1580	2812
104.	Ioan Marc	2	—	2829
105.	Vasile Lucuța	2	—	2829
106.	Gh. Ignățel	2	1060	3767
107.	Petru Sala	2	—	2829
108.	Gavrilă Bercea	3	—	4244
Total		193	85	272 671

(Arhivele Statului Oradea, *Fond Consilieratul Agricol Bihor*, Dosar 48, fila 199).



## 4

Nr. curent	Nume și prenume	Suprafața		Preț total
		iugăre	stînjeni	
1	2	3	4	5
1.	Sabău Ioan	—	779	689
2.	Sărac Gh.	—	779	689
3.	Isac Ioan	—	951	
4.	Pălcuțiu Ioan	—	779	689
5.	Miclo Iosif	—	779	689
6.	Boroș Iosif	—	778	689
7.	Halasz Iosif	—	778	689
8.	Jurc Francisc	—	778	689
9.	Micula Gh.	—	778	689
10.	Hornea Ștefan	—	778	689
11.	Halasz Francisc	—	778	689
12.	Boroș Francisc	—	778	689
13.	Bogoșel Nicolae	—	778	689
14.	Moruț Gligore	—	778	689
15.	Bura Petru	—	778	689
16.	Pălcuț Teodor	—	778	689
17.	Budo Ioan	—	778	689
18.	Ciurbă Teodor	—	778	689
19.	Vura Peter	—	778	689
20.	Halasz Peter	—	778	689
21.	Halasz Ioan	—	778	689
22.	Man Ioan	—	778	689
23.	Sunco Francisc	—	778	689
24.	Halasz Ștefan	—	778	689
25.	Sala Ioan	—	778	689
26.	Olah Ioan	—	778	689
27.	Halasz Ioan	—	778	689
28.	Halasz Iosif	—	778	689
29.	Covaci Ioan	—	778	689
30.	Vuza Mihai	—	778	689
31.	Mîndru Ioan	—	778	689
32.	Boroș Ludovic	—	778	689
33.	Găvrilă Pălcuț	—	778	689
34.	Halasz Ladislau	—	778	689
35.	Bule Florian	—	778	689
36.	Marian Pălcuț	—	778	689
37.	Ioan Covaci	—	778	689
38.	Ilie Nicolae	—	778	689
39.	Laza Iosif	—	778	689
40.	Ioan Chirge	—	778	689
41.	Halasz Iosif	—	739	654
42.	Halasz Petru	—	778	689
43.	Man Gh.	—	778	689
44.	Ștefan Micloș	—	778	689

1	2	3	4	5
45.	Ioan Vaida	—	778	689
46.	Francisc Halasz	—	778	
47.	Budo Toma	—	778	689
48.	Sărac Nicolae	—	778	689
49.	Laslo Iosif	—	778	689
50.	Feneși Ioan	—	778	689
51.	Iștoc Toma	—	389	689
52.	Martin Petru	—	778	400
53.	Man Petru	—	778	689
54.	Ile Ștefan	—	778	689
55.	Boroș Iosif	—	778	689
56.	Flore Grigore	—	778	689
57.	Cotrău Florea	—	779	689
58.	Popa Mitre	—	778	689
59.	Vura Mihai	—	778	689
60.	Cosma Vasile	—	778	689
61.	Mindru Gavrilă	—	778	689
62.	Halasz Petru	—	778	689
63.	Kadar Francisc	—	778	689
64.	Paul Francisc	—	778	689
65.	Vura Iosif	—	778	689
66.	Halasz Mihai	—	778	689
67.	Covaci Mihai	—	778	689
68.	Paul Petru	—	778	689
69.	Covaci Francisc	—	778	689
70.	Vura Petru	—	778	689
71.	Făt Savu	—	778	689
72.	Halasz Mihai	—	778	689
73.	Boroș Ioan	—	778	689
74.	Morar Vasile	—	778	689
75.	Vura Ioan	—	778	689
76.	Vura Petru	—	778	689
77.	Simila Ioan	—	778	689
78.	Serac Teodor	—	778	689
79.	Micula Melente	—	778	689
80.	Man Ioan	—	778	689
81.	Feneș Mihai	—	778	689
82.	Olah Francisc	—	778	689
83.	Berche Mihai	—	778	689
84.	Halasz Iosif	—	778	689
85.	Boroș Francisc	—	778	689
86.	Feneș Petru	—	778	689
87.	Petrico Iosif	—	778	689
88.	Berhenț Francisc	—	778	689
89.	Covaci Francisc	—	778	689
90.	Miclo Petru	—	778	689
91.	Halasz Francisc	—	778	689
92.	Feniș Petru	—	778	689
93.	Satmari Ioan	—	778	689
94.	Halasz Mihai	—	778	689
95.	Miclo Mihai	—	713	631
96.	Imre Petru	—	778	689

1	2	3	4	5
97.	Pălcuț Mitru	—	778	689
98.	Tenکو Ioan	—	778	689
99.	Tenکو Iosif	—	606	536
100.	Sav Tripon	—	389	345
101.	Vura Peter	—	778	689
TOTAL		48	802	68863

(Arhivele Statului Oradea, *Fond Consilieratul Agricol Bihor*, Dosar 105, filele 204—210).

## 5

Nr. curent	Nume și prenume	Suprafața		Preț total
		iugăre	stînjeni	
1	2	3	4	5
1.	Coltro Marian	—	800	708
2.	Stanci Cornel	1	—	1415
3.	Negrău Vasile	1	—	1415
4.	Serb Ioan	—	800	708
5.	Ilie Ioan	—	800	708
6.	Herdele Dumitru	—	800	708
7.	Cocoș Mitru	1	—	1415
8.	Babo Teodor	1	—	1415
9.	Florea Ioan	1	—	1415
10.	Herdele Vasile	—	800	708
11.	Cotro Demetriu	—	800	708
12.	Iștoc Demetriu	1	—	1415
13.	Frenț Ioan	1	207	166
14.	Pintea Teodor	—	800	708
15.	Serac Gavrilă	—	800	708
16.	Babo Gh.	—	800	708
17.	Coltro Ioan	—	800	708
18.	Codrean Nicolae	1	—	1415
19.	Babo Gh.	—	771	682
20.	Coltro Teodor	—	1480	1309
21.	Herdelo Florian	—	1290	1141
22.	Puce Teodor	—	1191	1053
23.	Mihai Vasile	1	142	1540
24.	Jace Teodor	—	409	362
25.	Herdelo Florian	—	310	274

1	2	3	4	5
26.	Cotro Teodor	—	120	107
27.	Babo Gh.	—	29	27
28.	Crista Mihai	—	800	708
29.	Herdelo Petru	—	800	708
30.	Vlass Vasile	—	800	708
31.	Galea Crăciun	—	800	708
32.	Man Ioan	—	800	708
33.	Man Vasile	—	800	708
34.	Mihai Babo	1	—	1415
35.	Haidu Ioan	1	—	1415
36.	Morar Petru	1	—	1415
37.	Cotro Petru	1	—	1415
38.	Babo Ioan	—	800	708
TOTAL		25	349	35 700

(Arhivele Statului Oradea, *Fond Consilieratul Agricol Bihor*, Dosar 48. filele 196—197).

## 6

Nr. curent	Nume și prenume	Suprafața		Preț total
		iugăre	stînjeni	
1	2	3	4	5
1.	Roman Teodor	—	800	708
2.	Ciobriș Teodor	1	—	1415
3.	Fărcuț Mitru	—	800	708
4.	Brișcău Florian	—	800	708
5.	Roman Petru	—	800	708
6.	Mihoc Alex.	1	—	1415
7.	Hinț Nica	—	800	708
8.	Brișcău Ilie	1	—	1415
9.	Heredea Ioan	—	800	708
10.	Ioan Roman	1	—	1415
11.	Pantea Mitru	—	800	708
12.	Mada Vasile	1	—	1415
13.	Lișe Gavrilă	1	—	1415
14.	Roman Isaia	1	—	1415
15.	Ioan Iștoc	1	—	1415
16.	Roman Vasalie	—	800	708
17.	Roman Petru	—	800	708
18.	Clonda Ioan	—	800	708

1	2	3	4	5
19.	Clonda Filip	—	800	708
20.	Dorz Dumitru	1	—	1415
21.	Brișcău Pavel	1	—	1415
22.	Mânje Vasile	1	—	1415
23.	Mânje Florea	—	800	708
24.	Brișcan Ioan	1	—	1415
25.	Fărcuț Miron	—	800	708
26.	Iștoc Dumitru	1	—	1415
27.	Solomie Nicolae	1	—	1415
28.	Heredea Moise	1	—	1415
29.	Faca Iosif	1	—	1415
30.	Roman Ștefan	1	—	1415
31.	Jurca Crăciun	—	800	708
32.	Jurca Teodor	1	—	1415
33.	Mateiaș Nicolae	1	—	1415
34.	Moț Vasile	1	—	1415
35.	Mada Ștefan	1	—	1415
36.	Fărcuț Ioan	1	—	1415
37.	Beleag Crăciun	1	—	1415
Total		30	—	42457

(Arhivele Statului Oradea. *Fond Consilieratul Agricol Bihor*, Dosar 48, fila 192)

## 7

Nr. curent	Nume și prenume	Suprafața		Preț total
		iugăre	stinjeni	
1	2	3	4	5
1.	Sălăjan Petru	1	—	1415
2.	Luca Dumitru	1	—	1415
3.	Moruț Ioan	1	—	1415
4.	Vancu Gh.	1	—	1415
5.	Vancu Ioan	1	—	1415
6.	Stanci Vasile	1	—	1415
7.	Percan Ilie	1	—	1415
8.	Stanci Ilie	1	—	1415
9.	Moruț Gh.	1	—	1415
10.	Sălăjan Iosif	1	—	1415
11.	Moruț Ioan	1	—	1415
12.	Stanci Petru	1	—	1415
13.	Vancu Petru	1	—	1415

1	2	3	4	5
14.	Vancu Gh.	1	—	1415
15.	Vancu Vasile	1	—	1415
16.	Ardelean Gh.	1	—	1415
17.	Cuc Ioan	1	—	1415
18.	Tinea Gh.	1	—	1415
19.	Vancu Nicolae	1	—	1415
20.	Cristea Simion	1	—	1415
21.	Vancu Ioan	1	—	1415
22.	Stanci Florian	—	1554	1374
23.	Stanci Iosif	—	1554	1374
24.	Herman Vasile	—	1554	1374
25.	Sălăjan Ioan	—	1554	1374
26.	Crăciun Vasile	—	1554	1374
27.	Stanci Dumitru	—	1554	1374
28.	Stanci Dumitru	—	1554	1374
29.	Moruț Iosif	—	800	708
30.	Vancu Teodor	—	800	708
31.	Luca Mihai	—	800	708
32.	Luca Iosif	—	800	708
33.	Bota Ilie	—	800	708
34.	Bota Iosif	—	800	708
35.	Ardelean Iosif	—	800	708
36.	Moruț Atanasiu	—	800	708
37.	Vancu Gh.	—	800	708
38.	Sălăjan Savu	—	800	708
39.	Moruț Ioan	—	800	708
40.	Moruț Gh.	—	800	708
41.	Bota Teodor	—	750	669
42.	Vancu Ioan	—	753	670
Total		34	1181	49168

(Arhivele Statului Oradea. *Fond Consilieratul Agricol Bihor*, Dosar 48, fila 193)

## 8

### DOMNULE PREȘEDINTE.

Ca întregire la petiția noastră, înaintată în urma ordinului Dvoastră, dat sub nr. 649, Vă rugăm, Domnule Președinte și Onorată Comisiune județeană să aveți în vedere că în hotarul comunei Petrani, care este megieșă cu noi, se găsește pășune de prisos și anume în locurile numite „Codrișor” și „Piatra Petranilor”. Această din urmă (...) este trecută în Cartea funduară cu o suprafață de vreo 135 iugăre, lucru peste puțină. fiindcă, dintr-o simplă ochire, chiar fără instrumente de măsurat, se poate cunoaște că sunt mai multe sute de iugăre, astfel că măsurarea cadastrală pare

a fi cu totul greșită. Ca urmare vă rugăm, Domnule Președinte, ca atunci când se vor face măsurătorile pe teren pentru executarea exproprierii, să binevoiți a dispune să se măsoare din nou și „Piatra Petranilor“, și întrucât veți găsi că este de unde să ni se facă și nouă parte din acea pășune, cunoscând că noi nu avem pășune comună decât 68 iugăre, adică 1/2 iugăre de cap de familie și aceea foarte slabă.

Având în vedere că pășunea ce am primit-o în codri sau munți, din cauza depărțării nu am putea-o folosi pentru vitele de lapte și muncă, ci numai pentru cele sterpe și pentru oi, cu onoare Vă rugăm să binevoiți a dispune a ni se face parte de pășune din „Piatra Petranilor“ chiar și în cazul când la măsurătoare s-ar găsi că suprafața acestui loc nu întrece peste trebuințele de pășunat ale Comunei Petrani, și anume în acest caz să se aplice art. 98 privitor la schimbul dintre comune, în așa fel ca după socoteală dreaptă să se dea și Petranilor și nouă deopotrivă și pășune mai îndepărtată și mai apropiată, adică pentru ce s-ar lua pentru noi de la Petrani, să li se dea lor cu atât mai mult din pășunile îndepărtate ce ni se vor atribui.

Ne credem în drept a face această cerere cu atât mai mult fiindcă hotarul nostru, împreună cu vatra satului, s-a desprins din hotarul Comunei Petrani. O împărțire a pășunii nu s-a făcut niciodată între cele două sate, ci numai prin uz ne-am pomenit că noi folosim dincoace de vale, și ei dincolo de vale, și această stare a putut fi îndestulătoare pînă cînd satul nostru se compunea numai din cîteva case. Ca o dovadă a proprietății în comun asupra „Pietrii Petranilor“ amintim că dreptul de apă asupra Crișului care curge pe sub „Piatra Petranilor“, la depărtare de cîteva kilometri de hotarul de azi al comunei noastre, îl folosim și astăzi împreună cu Petranii, adică arendarea morăritului și a pescuitului nu se poate face fără concursul nostru.

Pentru care din nou Vă rugăm, Domnule Președinte, să binevoiți a dispune cele de cuviință pentru măsurarea „Pietrii Petranilor“ și pentru aplicarea artic. 93 privitor la schimbul între comune pentru a ni se da ce se va găsi că ni se poate da pe bună dreptate.

*Mihai Boța, primar*

*Miron Sferle*

*Ioan Vlaș*

*Ioan Popa*

*Cornel Vlaș*

*Melente Sferle*

*Iosif Boța*

*Gh. Sferle*

*Nichita Boța*

delegații comunei

*Lucian Bolcaș, subscriitorul numelor*

(Arhivele Statului Oradea, *Fond Judecătoria Mixtă Beiuș*, Dosar 16, filele 58—59)

## PEASANTS' DISCONTENTS IN CONNECTION WITH THE APPLICATION OF THE AGRARIAN REFORM FROM 1921 IN THE RURAL DISTRICT „BEIUȘ“, DISTRICT OF BIHOR

### Summary

The author presents, on the basis of an ample documentary material, the application of the agrarian reform on the territory of the rural district of „Beiuș“, from the former district of Bihor. It is laid stress on the discontents that generated the

appropriation of the peasants with land, house lots, communal woods and grazing fields. Hence, the reader may see, that the agrarian reform works in the rural district of „Beiuș“ had as its main object, the properties of the Greek-Catholic bishopric, which, in their majority, are composed of alpine woods and pasture, yet existing a relatively small expropriational area of arable soil. Therefore, the presentation of the expropriation and appropriation works begins with the agricultural border of the town of Beiuș, then continuing with the expropriations of the woods from different communes of the rural district and finishing with the expropriation of the alpine grazing fields.



No. crt.	Denumirea comunei Totalul suprafeței expropriate	Totalul suprafeței expropriate		Structura suprafeței expropriate										Totalul suprafeței distribuite										Hotărâri și decizii de expropriere date de:								
				Păduri		Pășuni		Fânețe		Arabil		Neproductiv		Păduri comunale		Pășuni comunale		Pentru îndreptățiri		Pentru întreprinderi obștești		Rezerve de stat		Comisia de ocol			Comisia județeană			Curtea de apel		
1	2	3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14			15			16		
		Jugăre	Stinjeni	Jugăre	Stinjeni	Jugăre	Stinjeni	Jugăre	Stinjeni	Jugăre	Stinjeni	Jugăre	Stinjeni	Jugăre	Stinjeni	Jugăre	Stinjeni	Jugăre	Stinjeni	Jugăre	Stinjeni	Jugăre	Stinjeni	Nr.	Ziua și luna	Anul	Nr.	Ziua și luna	Anul	Nr.	Ziua și luna	Anul
1	Beiușele	8 337	108	7 959	164	384 <sup>44</sup>	1 191	24 <sup>45</sup>	363	—	—	8	1 590	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Beiușele	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	864	1 033	645	1 081	53	229	30	600	—	—	41	1 VIII	1922	5	31	1923	995	13 XI	1923 <sup>44</sup>
	Căbești	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	900	1 416	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Curățele	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Sohodol Lazuri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	483	1 393	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	Belejeni	50	1 312	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	1 312 <sup>45</sup>	—	—	—	—	—	—	—	—	45	12 VIII	1922	124	12 IX	1922	954	22 XI	1923 <sup>45</sup>
3	Borz	329	1 176	181	1 465	146	933	—	—	—	—	1	378	181	1 465	146	933	—	—	—	—	—	—	60	23 IX	1922	199	6 XI	1922	192	5 XII	1922 <sup>46</sup>
4	Bunțești	181	294	180	1 069	—	—	—	—	—	—	—	825	80	1 069	—	825	—	—	—	—	—	—	51	31 VIII	1922	146	9 X	1922	131	10 XI	1923 <sup>47</sup>
5	Burda	1 682	712	1 429	719	246	291	—	—	—	—	6	1 303	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	29 VII	1922	120	5 IX	1922	792	3 III	1924 <sup>48</sup>
	Burda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	381	—	231 <sup>49</sup>	907	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Beiuș	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	793	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Pociovești	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Tileac	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Rezerva de stat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	174	612	—	—	—	—	—	—	—	—	
6	Căbești	767	665	731	933	21	370	14	260	—	—	—	702	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	18 VI	1932	71	22 VIII	1922	11 140	27 IX	1924 <sup>49</sup>
	Căbești	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	296	140	—	3	—	5	369	132	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
7	Cărbunari	1 133	1 534	1 047	472	80	1 506	1	993	—	—	3	1 163	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	19 VIII	1922	187	14 VIII	1923	214	15 XI	1924 <sup>50</sup>
	Budureasa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	256	174	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Cărbunari	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	201	82	1 456	—	—	—	—	4	613	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Mizieș	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	201	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Saca	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	190	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
8	Cresuia	4 482	1 182	4 318	687	128	1 292	34	976	—	514	—	913	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	5 VIII	1922	172	25 VI	1923	8 142	20 VI	1924 <sup>51</sup>
	Cresuia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	768	735	128	1 295	—	—	34	976	2 865	835	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Curățele	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	170	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Nimăești	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	515	535	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
9	Curățele	287	229	213	800	73	1 029	—	—	—	—	—	—	158	60	113	169	—	—	—	—	—	—	32	29 VI	1922	138	5 IX	1922	800	23 II	1923 <sup>52</sup>
	Meziad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
10	Drăgănești	5	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	4	730	—	600	—	370	74	17 XI	1922	15	30 I	1923	25	15 I	1926 <sup>53</sup>
11	Drăgoteni	141	251	138	1 051	—	—	—	—	2	800	—	—	138	1 051	—	—	2	800	—	—	—	—	47	14 VI	1922	73	22 VIII	1922	1 141	23 XI	1923 <sup>54</sup>
12	Dumbrăvița de Codru	4 692	1 525	4 395	778	133	100	24	1 140	104	587	35	520	2 757	249	564	62	103	658	32	1 593	—	—	23	20 VI	1922	194	30 VI	1923	1 241	10 XII	1923 <sup>55</sup>
	Cermei (jud. Arad)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 235	658	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					



